

Bijlagen

Factsheets over de impact van corona per programma van de gemeente Pijnacker-Nootdorp

De ontwikkelingen rondom corona volgen elkaar in rap tempo op waardoor actuele informatie in dit document kan afwijken van de realiteit op het moment van lezen.

1. Bestuur & Dienstverlening

Algemeen

De kern van het programma Bestuur & Dienstverlening is de verbinding: tussen en met het bestuur en inwoners, ondernemers, organisaties en verenigingen in de eigen gemeente, en met andere gemeenten in Haaglanden- en (vooral) MRDH-verband. Qua dienstverlening zet Pijnacker-Nootdorp in op (verdere) digitalisering – een ontwikkeling die door de coronacrisis in een stroomversnelling is gekomen.

Meest in het oog springende omstandigheid is – net als alle gemeenten in Nederland – de financiële uitdagingen die op Pijnacker-Nootdorp afkomen. De financiële verhoudingen wat betreft de gemeenten staan al langere tijd onder druk. De coronacrisis maakt nog meer (pijnlijk) zichtbaar waar het knelt. “O.a. de BUIG-systematiek, Trap-op-trap-af-systematiek en huidige verdeelmechanismen zijn niet passend om deze situatie het hoofd te bieden.” (Fraanje & De Jong, 2020). “Gemeenten worden momenteel (nog los van de impact van de coronacrisis) door grote maatschappelijke opgaven uitgedaagd om te investeren. Maar door druk op de exploitatie kunnen ze geen dekking voor de bijbehorende kapitaallasten vinden. Ze hebben immers te maken met exploitatietekorten die zelfs met belastingverhogingen niet worden weggenomen. Er vindt daarom verdringing van gemeentelijke investeringen plaats door de lopende uitgaven op de exploitatie. Over de periode 2015 -2018 hadden in totaal 152 gemeenten een negatieve netto investeringsquote, waar deze minstens boven de 2% zou moeten liggen” (VNG, 2020).

Ambities van de gemeente Pijnacker-Nootdorp

Impact van corona

		Impact
INTERNATIONAAL		Nvt
NATIONAAL	Vertrouwen in de overheid	<ul style="list-style-type: none"> Het vertrouwen in de nationale en lokale overheid is tijdens de coronacrisis toegenomen. Onderzoek van RIVM en Nivel wijst op een groot vertrouwen in de manier waarop de Nederlandse overheid probeert het coronavirus onder controle te houden: 72% heeft (veel) vertrouwen, 5% (helemaal) geen vertrouwen. In vergelijking met andere landen doet Nederland het volgens 70% van de deelnemers (veel) beter, terwijl een kleinere groep het beleid als (veel) slechter scoort (4%). Wel zien we dat de stemming verandert: van 'samen tegen corona' naar het ter discussie stellen van maatregelen, protesten en minder bereidheid om maatregelen na te leven. Institutionele crisis? Met de acute crisissituatie achter de rug en de (stapsgewijze) beweging naar de situatie pre-corona zal het overheidsoptreden tijdens de crisis (verder) ter discussie komen te staan. Een recent voorbeeld is het verschil in inzicht tussen het kabinet en de Veiligheidsregio-burgemeesters over de meerwaarde van mondkapjes in de openbare ruimte. Dergelijke discussies binnen het openbaar bestuur zullen het vertrouwen in de overheid mogelijk doen afnemen.
	Overheidsfinanciën	<ul style="list-style-type: none"> Doordat de belastinginkomsten van de overheid sterk terugvallen loopt de overheidsschuld (bruto gevestigde schuld) de komende twee jaar mogelijk op tot boven de 60% van het bbp. Omdat de economie de opgelopen achterstand niet geheel goed maakt, en het oplopen van de overheidsschuld na 2021 moet worden gestabiliseerd, zal een aanpassing van de overheidsuitgaven nodig zijn. Het op orde brengen van de overheidsfinanciën en het tempo waarmee komt als opdracht bij een volgend kabinet te liggen dat vanaf begrotingsjaar 2022 het roer volledig overneemt. <p>"Ik realiseer me dat gemeenten de voorkeur hebben om nu bovenop de genomen maatregelen afspraken te maken over structureel extra middelen. Daarvoor vind ik het echter te vroeg: het is onzeker hoe het sociaal domein en de coronacrisis zich zullen ontwikkelen in de toekomst. Daarnaast hebben gemeenten ook zelf een rol in de kostenbeheersing. Vooralsnog ben ik tevreden over de afspraken tussen het kabinet en medeoverheden." (Ollongren, 2020).</p>
	Beleidsmatig	<ul style="list-style-type: none"> Benut kansen om reeds voorgenomen langetermijndoelen sneller te realiseren De crisis heeft al bestaande zwakheden blootgelegd, op de arbeidsmarkt, in onze productiestructuur, in de druk op ruimte en leefomgeving. Deze crisis lijkt een moment om reeds in gang gezette veranderingen te versnellen, bijvoorbeeld op de arbeidsmarkt of in de zorg, het onderwijs en ten aanzien van meer duurzaamheid. Schonere lucht, een stillere leefomgeving, digitaal werken, verminderde drukte, de herwaardering van publieke diensten, dit alles geeft een doorkijk naar mogelijke alternatieven. Ga na waar synergiekansen benut kunnen worden. Geef, bijvoorbeeld, voorkeur aan herstelmaatregelen voor de sociale en economische effecten van de coronacrisis, die tevens kansen bieden voor de kwaliteit van de leefomgeving. Zo kunnen bijvoorbeeld geplande investeringen naar voren worden gehaald, zodanig dat deze effectief versnelling brengen in de realisatie van vaststaande beleidsdoelen en tevens nieuwe economische bedrijvigheid en werkgelegenheid opleveren. Voorbeelden van dergelijke synergiekansen zijn onder meer te vinden in het voorgenomen klimaatbeleid en de bijbehorende inzet op verduurzaming van de industrie, de energievoorziening, de mobiliteit, de gebouwde omgeving en het grondstoffengebruik. Ook synergie met EU-beleid is te benutten voor versnelling van opstart en herstel in ons land. De Brede Maatschappelijke Heroverwegingen en ideeën om via een investeringsfonds het duurzaam groeivermogen van Nederland te versterken, kunnen in dit licht worden benut (advies planbureaus).

	<p>Informatiesamenleving</p>	<p>“Het moge duidelijk zijn dat investeringen in digitalisering de impact van deze crisis mitigeren. Wat betreft het belang en de urgentie van een goed functionerende en waardenvolle informatiesamenleving hebben we de wind zodoende vol in de rug. Tegelijkertijd levert dit nieuwe vraagstukken op. Europol bracht begin april een rapport uit dat schetst hoe digitale dreigingen en desinformatie zijn toegenomen. Iedereen is toegewezen op digitaal werken, maar niet iedereen is even digitaal vaardig (bijvoorbeeld leraren die met Zoom werken). Enerzijds leidt dit tot risico’s voor digitale- en informatieveiligheid. Anderzijds leidt dit tot een groeiende ongelijkheid: bijvoorbeeld tussen de ondernemer die wel gedigitaliseerd is en degene die dat niet is. Bovendien kent niet iedereen dezelfde thuissituatie.” (VNG)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Veel criminaliteit speelt zich online af in een anderhalvemetersamenleving. Daarom moet er geïnvesteerd worden in digitale veiligheid. Daarnaast is het belangrijk om aandacht te besteden aan het borgen van toegankelijkheid voor mensen die minder digitaal vaardig zijn. <p>Lange termijn: Digitalisering is in een maatschappij op afstand ontzettend belangrijk. Er is veel aandacht voor digitale (grond)rechten, bijvoorbeeld over de toepassing van apps bij het bestrijden van het virus. Deze grondrechten moeten goed gereflecteerd worden. Daarnaast moet worden geïnvesteerd in ‘menselijk kapitaal’, om de versnelde digitalisering in gemeenten te faciliteren en fouten te voorkomen.</p>
	<p>Thuiswerken</p>	<ul style="list-style-type: none"> • “Een groot deel van de werkenden heeft gehoor gegeven aan het thuiswerkadvies van het kabinet. Het aandeel van de werkenden dat (gedeeltelijk of volledig) thuiswerkt, is als gevolg van de coronacrisis flink toegenomen, van ongeveer 1/3 vóór de coronacrisis tot 45-56% aan het begin van deze crisis. Het aandeel werknemers dat volledig thuiswerkt, is gestegen van ongeveer 6% vóór corona naar zo’n 39% in april 2020. Wel is het aandeel thuiswerkers tussen mei en juli weer wat gedaald, vooral het aandeel werkenden dat (bijna) volledig thuiswerkt. Dit komt waarschijnlijk ten dele doordat het kabinet de coronamaatregelen in de periode mei-juli heeft versoepeld. Wel ligt het aandeel thuiswerkers nog aanzienlijk hoger dan voor de coronacrisis.” (KiM, 2020, p. 39). Over de maanden daarna zijn nog harde cijfers, maar de verwachting is dat het aantal thuiswerkers weer is gestegen als gevolg van de gedeeltelijke nieuwe lockdown (Rijksoverheid, 2020). • Het grootste gedeelte van de thuiswerkers ervaart het werken vanaf huis positief (55-70%). Men ervaart meer autonomie en flexibiliteit in werktijden en vindt het prettig om geen reistijd meer te hebben. Desalniettemin worden ook nadelen ervaren zoals het missen van collega’s en zorgt werken vanuit huis voor een verstoorde werk/privébalans (KiM, 2020). • De verwachting is dat mensen ook na de coronacrisis meer thuis zullen blijven werken. Uit onderzoek van het KiM (2020) blijkt dat maar tien procent van de mensen verwacht weer fulltime te gaan werken op locatie.
<p>REGIONAAL</p>	<p>Democratisch proces</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Vergaderingen van het AB, de bestuurscommissies Va en Ev en de adviescommissies Va en Ev van de MRDH vinden fysiek doorgang. Toehoorders kunnen zich vooraf aanmelden; indien het animo te groot is, wordt er een videoverbinding opgezet. <p><i>Escalatie</i></p> <p><i>Vergaderingen van het AB, de bestuurscommissies Va en Ev en de adviescommissies Va en Ev van de MRDH vinden op afstand plaats.</i></p>

GEMEENTELIJK**Overheidsfinanciën**

- Gemeenten worden gecompenseerd voor inhaalzorg in de jeugdhulp en Wmo en meerzorg (maatschappelijke opvang en vrouwenopvang, via centrumgemeenten), sociale werkbedrijven, culturele infrastructuur, voorschoolse opvang, toeristenbelasting en parkeerbelasting (Gemeentekas & Berenschot, juli 2020). Hoe lang deze compensatie doorloopt, is nog niet duidelijk.
- “De reeds langer bestaande structurele vraagstukken in de financiële verhoudingen komen door de coronacrisis – en de economische en maatschappelijke gevolgen van de crisis – nóg indringender op tafel. Ondanks alle problemen en complicaties in de adequate financiering van gemeenten is het duidelijk dat de antwoorden van de gemeenten op de gevolgen van de crisis geld kosten. De theoretische oplossingsrichtingen zijn: – langslopen van alle standaard bezuinigingsopties (kaasschaaf, wegstrepen onderuitputting, focus op kerntaken, minder inhuur, etc.); – hard kiezen voor bepaalde prioriteiten en tegelijkertijd even hard kiezen om andere wenselijke en noodzakelijke investeringen te schrappen; – andere spelregels gaan en mogen hanteren (o.a. het veranderen van de verplichtingen voor gemeenten in de wet Financiële verhoudingen, Fido en Hof, het inrichten van een Nationaal Herstelfonds waar gemeenten een beroep op kunnen doen voor hun herstelprogramma’s).” (Platform31, 2020)

Escalatie

Gemeentelijke tekorten lopen op. In hoeverre hiervoor ook op lange termijn wordt gecompenseerd door het rijk, is op moment van schrijven nog ongewis. Zeker is dat gemeenten (fors) zullen moeten bezuinigen.

**Democratisch proces –
functioneren van de
raad**

“Begin april is de (spoed)wet digitale beraadslaging in werking getreden, waardoor raadsvergaderingen weer konden plaatsvinden. Het lijkt duidelijk dat de digitale vorm niet ideaal is en we moeten waken dat het democratische proces vitaal en kritisch blijft, maar het is in elk geval beter dan geen vergadering.” (VNG, 2020)

- De gemeenteraad van Pijnacker-Nootdorp is vanaf juni fysiek gaan vergaderen en al vanaf april digitaal. De fysieke vergaderingen zijn echter met één fractievertegenwoordiger per partij wat maakt het moeilijker om ruggenspraak te hebben. Daarnaast is er geen publiek aanwezig. Daarnaast wordt er minder activiteiten georganiseerd tussen raadsleden en inwoners waardoor er minder contactmomenten zijn (Focusgroep).

Lange termijn: De crisisbesluitvorming is geëvalueerd en de lessen uit de praktijk, zoals digitale participatie, worden in de lokale democratie ingebed.

Lange termijn: Uiteindelijk zullen gemeenteraden in aangepaste vorm weer fysiek vergaderen. Evaluatie van de besluitvorming in crisistijd levert lessen op voor de lokale democratie.

Escalatie

Gemeenteraden blijven op afstand besluiten en vergaderen. Agenda's lopen vertraging op.

**Democratisch proces –
controlerende rol van
de raad**

- Gemeenteraden zijn tijdens de crisis op afstand komen te staan. Besluitvorming vindt plaats op het niveau van de Veiligheidsregio's. Evaluaties vinden achteraf plaats en beraadslaging is niet openbaar, wat goede controle onmogelijk maakt. Met de nieuwe (tijdelijke) corona spoedwet die in de toekomst de huidige noodverordeningen moet vervangen wordt de rol van de raad wellicht anders, omdat er dan meer ruimte en verantwoordelijkheden naar het lokale niveau worden verplaatst.
- Gemeenteraden pakken hun kaderstellende en controlerende rol (weer) op.

Escalatie

Gemeenteraden blijven op afstand staan; democratische controle staat onder druk.

**Democratisch proces –
participatie en
inspraak**

- Corona zorgt voor een andere manier van participatie. Digitaal vaardige en mondige mensen weten de gemeente te vinden (en anderen dus misschien niet).
- De visie op publieksdienstverlening van de gemeente Pijnacker-Nootdorp is: digitaal & persoonlijk als het nodig is. De coronacrisis laat echter zien dat dit wel moet kunnen. Mensen die niet digitaal vaardig zijn en wel de gemeente nodig hebben konden nu immers moeilijker de gemeente bereiken. Hoe anticipeer je hierop als gemeente? (Focusgroep)

Escalatie

Fysieke inspraak- en participatietrajecten zijn niet mogelijk. Ze zijn uitgesteld of vinden digitaal plaats.

**Democratisch proces –
verkiezingen maart
2021**

- Het ministerie beziet welke maatregelen nodig zullen zijn en wint daarover advies in bij het RIVM. Voor sommige maatregelen zal een wetswijziging noodzakelijk zijn. Er is hierbij ook aandacht voor de inzet van bijvoorbeeld mobiele stemlocaties. Daarnaast wordt als alternatief scenario het zogenaamde briefstemmen bekeken. De mogelijke uitwerking van het briefstems scenario zal met een aantal gemeenten worden besproken. De minister van BZK heeft toegezegd de Tweede Kamer vóór 1 september te berichten hoe de verkiezingen moeten worden georganiseerd met inachtneming van COVID-19 (VNG, 2020).

Organisatie

- Tijdens de crisis is er een disbalans ontstaan tussen medewerkers die overbelast of juist onderbelast ("Ik sta langs de zijlijn") zijn ('t Hart, 2020).
- Het animo voor thuiswerken is groot. 49 procent dit ook na de coronacrisis voor een deel blijven doen. Voor mensen met kinderen ligt dit percentage aanzienlijk lager. (onderzoek Intermediair). Uit de focusgroep blijkt dat de meeste mensen bij de gemeentelijke organisatie graag weer willen werken op kantoor waarmee Pijnacker-Nootdorp dus iets af lijkt te wijken van het nationale beeld zoals geschetst door het KiM (2020).
- De coronacrisis heeft een enorme boost gegeven aan tijd- en plaatsonafhankelijk werken kan. De verwachting is dat er een nieuw evenwicht zal ontstaan tussen aanwezigheid thuis en op het werk: thuis (geconcentreerd) werken; verantwoord ontmoeten (brainstormen, persoonlijke en vertrouwelijke gesprekken) op het kantoor.
- Vergaderfaciliteiten zullen moeten worden aangepast aan meer afstand.

Het zwaartepunt ligt op de exitstrategie. De crisisorganisatie wordt afgebroken. Taken en activiteiten die zijn blijven liggen, worden opgepakt/geïntensiveerd.

Escalatie

De crisisorganisatie zal opnieuw moeten worden opgetuigd. Zonder hier actief op te sturen, blijft genoemde disbalans in stand of wordt zelfs heviger, met risico's voor het welzijn van het personeel (burn-outs e.d.).

Dienstverlening en communicatie

- Corona zorgde voor uitstelgedrag: mensen moesten bellen om een afspraak te maken waarna er een afweging werd gemaakt of een afspraak daadwerkelijk nodig was. Dit zorgt voor een drempel (Focusgroep). Klantcontacten is terug op het oude niveau en zal mogelijk een periode pieken vanwege de benodigde inhaalslag: eerder uitgestelde afspraken, huwelijken e.d. gaan nu alsnog door. De specifieke corona-gerelateerde klantcontacten nemen af.
- Net als elke andere organisatie moest de gemeente een snelle omslag maken naar digitaal werken. Dit vergde zowel aanpassingsvermogen van de mensen aan de kant van de gemeente, als van de inwoners. De grootste impact die corona op dit onderwerp had was dat persoonlijk contact helemaal niet meer mogelijk was. Dus wanneer bijvoorbeeld ouderen het moeilijk vonden om via de digitale weg producten aan te vragen, dan konden ze voorheen nog naar de SWOP of naar de bieb voor digitaliseringscursussen. Dat soort middelen waar je fysiek contact voor moet hebben vielen weg. Doelgroepen moeten weten waar ze terecht kunnen en hoe ze gebruik moeten maken van al die producten en diensten.
- Blijvende aandacht voor communicatie over maatregelen. Vertrouwen van inwoners in de gemeente kan afnemen af omdat zij niet snappen waarom bepaalde maatregelen worden genomen en/of de gemeente wel/geen ondersteuning kan bieden.

Escalatie

Het corona-gerelateerde klantcontact blijft. Voor andere gemeentelijke dienstverlening moet worden gezocht naar langdurige digitale alternatieven.

Intensieve aandacht voor communicatie over maatregelen.

Bronnen

Doelenboom. (2020). *Wat willen we bereiken?* <https://begroting2020.pijnacker-nootdorp.nl/programma-s/bestuur-en-dienstverlening/algemene-omschrijving>

Franje & de Jong. (2020). *Het openbaar bestuur voorbij Corona*. <https://research.vu.nl/ws/portalfiles/portal/104539820/HetopenbaarbestuurvoorbijCorona20200618.pdf>

Ollongren. (2020). *Kamerbrief financiële positie van gemeenten*. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2020/06/22/kamerbrief-over-financiele-positie-van-gemeenten>

KiM. (2020). *Thuiswerken en de coronacrisis. Een overzicht van studies naar de omvang, beleving en toekomstverwachting van thuiswerken in coronatijd*.

<https://www.kimnet.nl/binaries/kimnet/documenten/rapporten/2020/08/31/thuiswerken-en-de-coronacrisis/KiM+rapport+Thuiswerken+en+de+coronacrisis.pdf>

PBL. (2020). *Gemeente Pijnacker-Nootdorp in vergelijking met het gemiddelde van alle regio's*. <https://kwaliteitvanleven.pbl.nl/content/profieltaart>

Platform31. (2020). *De coronacrisis en de stad*. https://www.g40stedennetwerk.nl/files/2020-07/De-coronacrisis-en-de-stad_0.pdf

Rijksoverheid. (2020). *Gedeeltelijke lockdown om besmettingen terug te dringen*. <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2020/10/13/gedeeltelijke-lockdown-om-besmettingen-terug-te-dringen>

Van 't Hart. (2020). *Covid-19 lectures*. <https://www.successfulpublicgovernance.com/presentation>

VNG. (2020). *Dienstverlening in de anderhalvemetersamenleving*. <https://vng.nl/sites/default/files/2020-05/handreiking-dienstverlening-anderhalve-meter-samenleving.pdf>

VNG. (2020). *Monitor corona. Gevolgen voor gemeenten en vereniging*. Den Haag.

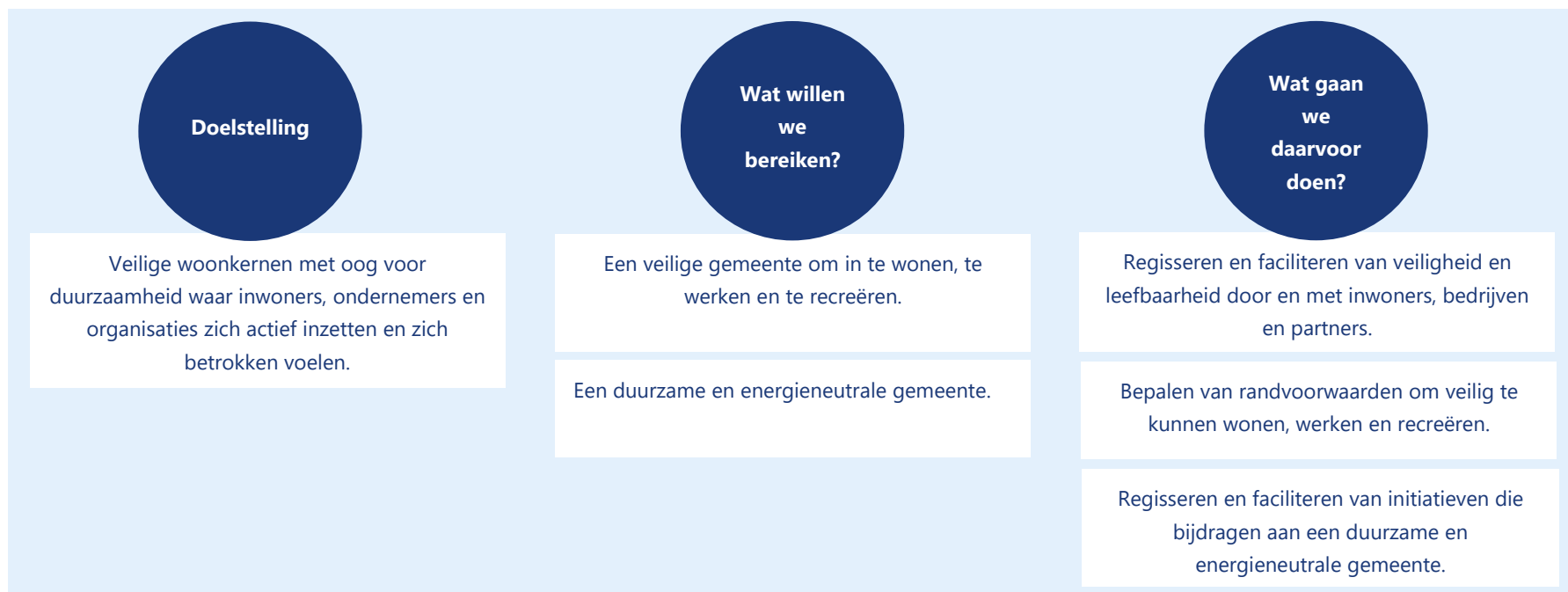
RIVM. (2020). *Vertrouwen in de Nederlandse aanpak*. <https://www.rivm.nl/gedragsonderzoek/maatregelen-welbevinden/communicatie-en-vertrouwen>

2. Veiligheid & Duurzaamheid

Algemeen

De gemeente Pijnacker-Nootdorp valt in de Veiligheidsregio Haaglanden (VRH). Binnen de veiligheidsregio wordt in regionaal verband samengewerkt met verschillende partijen op het gebied van rampenbestrijding en crisisbeheersing. Sinds het begin van de coronacrisis in maart is binnen alle veiligheidsregio's GRIP-4 van kracht en in elke veiligheidsregio vindt overleg plaats tussen een regionaal beleidsteam, de voorzitter van de veiligheidsregio en de overige burgemeesters over de invulling van de regionale noodverordeningen (op het moment van schrijven waren dat er al maar liefst vijftien). Vanaf 14 oktober geldt er een nieuwe landelijke gedeeltelijke lockdown waarbij wederom de horeca zijn deuren moet sluiten, er beperkingen zijn op de groepsgrootte, er een avondklok is voor de verkoop van alcohol en evenementen zijn verboden (Rijksoverheid, 2020). Ook heeft het kabinet een routekaart gepresenteerd met daarop verschillende schaalniveaus en bijbehorende maatregelen. Er is een publieke versie van de routekaart en een versie voor bestuurders (Rijksoverheid, 2020). Pijnacker-Nootdorp heeft op het gebied van duurzaamheid de ambitie uitgesproken om initiatieven die bijdragen aan een duurzame en energie-neutrale gemeente te regisseren en te faciliteren. Ook omtrent de Regionale Energie Strategie wordt samengewerkt met verschillende gemeenten. Pijnacker-Nootdorp valt in de RES-regio Rotterdam-Den Haag en werkt met 22 gemeenten samen aan energietransitie.

Ambities van de gemeente Pijnacker-Nootdorp

Impact van corona

		Impact
INTERNATIONAAL	Veiligheid	<ul style="list-style-type: none"> Er ontstaat een fysiek veiligheidseffect doordat meer mensen door de crisis ten gevolge van Corona op bijstandsniveau moeten leven. Mensen met een inkomen op bijstandsniveau leven aanmerkelijk korter en in minder goede gezondheid dan mensen met een hoger inkomen (Helsloot in: Het openbaar bestuur voorbij Corona, 2020).
	Milieu	<ul style="list-style-type: none"> De wereldwijde aandacht voor klimaatvraagstukken vermindert (QuickScan). De recessie heeft naar alle waarschijnlijkheid invloed op het tempo van uitvoeren van Het Klimaatakkoord (VNG monitor corona). Nederland loopt achter op andere landen met plannen voor een groen herstel van de economie na corona (Trouw, 2020). De meeste doelstellingen van de VN-Biodiversiteitsconventie (CBD) voor 2020 zullen niet worden gehaald, en als de huidige trends van de afgelopen decennia aanhouden zal de biodiversiteit blijven afnemen. Als de overheid verwacht dat bedrijven bijdragen aan de CBD-doelstellingen na 2020 en aan het tegengaan van verder biodiversiteitsverlies, dan moet ze – nog meer dan voor de corona-pandemie- overwegen wat de meest geschikte rol en instrumenten zijn om bedrijven te betrekken bij fundamentele veranderingen en ze te stimuleren om meer pro-actieve strategieën te overwegen (Planbureau voor de Leefomgeving, 2020).
	<i>Escalatie</i>	<ul style="list-style-type: none"> <i>Het nastreven van internationale klimaatdoelen wordt door de coronacrisis verwaarloosd, waardoor de klimaatdoelen niet gehaald worden.</i>
	Broeikasemissies	<ul style="list-style-type: none"> Geschat wordt dat de mondiale CO2-emissies met 8% zouden kunnen dalen: een combinatie van 6% afnemende energievraag, met een verschuiving in de brandstofmix van olie en kolen naar hernieuwbare energie. Deze afname is zesmaal zo groot als tijdens de financiële crisis van 2008. Zonder verstandig beleid, waarschuwt het IEA, zal de rebound daarna groter dan de afname kunnen zijn (Planbureau voor de Leefomgeving, 2020).
NATIONAAL	Criminaliteit	<ul style="list-style-type: none"> Door de coronacrisis wordt meer gebruik gemaakt van computers en telefoons. Cybercriminelen maken misbruik van deze situatie en brengen valse e-mails en smsjes in omloop. Ook worden er phishing-methodes gebruikt om bijvoorbeeld toegang te krijgen tot bankgegevens en worden steeds meer mensen opgelicht door malafide webshops die corona-gerelateerde producten zoals mondkapjes aanbieden (CCV, 2020). De coronacrisis biedt ook kansen voor de ondermijnende criminaliteit. Denk aan criminelen die nu hun kans schoon zien om crimineel geld te investeren in bedrijven (bijv. horeca) die het financieel zwaar hebben. Door corona-babeltrucs worden senioren het slachtoffer van oplichting. Criminelen doen zich voor als onderzoekers die onderzoek doen naar het coronavirus waardoor senioren toegang verlenen tot hun woning. Ook worden nep-collectes tegen het coronavirus georganiseerd (CCV, 2020).
	Overlast	<ul style="list-style-type: none"> Doordat mensen meer thuis zijn, stijgt het aantal meldingen van burenoverlast of burenruzies (CCV, 2020). Doordat er door corona meer thuis gewerkt wordt is er naar verwachting minder geluidshinder van wegen, treinen en vliegtuigen (maar meer ervaren geluidshinder van bijvoorbeeld burens, geluidshinder in Pijnacker-Nootdorp is sinds maart elke maand gestegen, bron: Waarstaatjegemeente/Politie, 2020). Ondanks de oproep om afstand te houden in deze tijden van <i>social distancing</i> hebben jongeren de straat weer gevonden als plek om samen te komen (CCV, 2020).

Impact

Luchtkwaliteit

- Men werkt meer vanuit huis waardoor het woon-werkverkeer drastisch gereduceerd wordt. Er ontstaan kortdurende effecten, zoals vermindering van de CO₂-uitstoot en verbetering van de luchtkwaliteit.
- De coronamaatregelen hebben als gevolg dat er minder verkeer is op de weg en in de lucht. Hierdoor daalt het CO₂ en het fijnstof waardoor er minder luchtvervuiling is. Dit zorgt voor positieve effecten op het milieu. Echter, tijdens de coronacrisis bleven de grootvervuilers nog steeds actief (in chemie en industrie) waardoor chemische dampen nog steeds opstegen. De uiteindelijke "milieuwinst" is dus beperkt. "Wanneer economische neergang de zware industrie, zoals raffinaderijen, staalindustrie en plasticfabrikanten raakt, kan het klimaat wel structureler verbeteren, als bijeffect van de crisis" (Bouma & Straver, 2020).

Broeikasemissies

- Het Planbureau voor de Leefomgeving schetst twee scenario's met effecten van de coronacrisis op de Nederlandse broeikasgasemissies in 2020: In het eerste scenario blijven de economische gevolgen relatief beperkt en is er een emissiereductie die 4% sterker is dan zonder de coronacrisis het geval zou zijn. In het tweede scenario zijn de economische gevolgen veel ernstiger en kan de emissiereductie oplopen tot 8-9% ten aanzien van wat zonder de coronacrisis het geval zou zijn. Er dient dus rekening gehouden te worden met een sterke incidentele afname van broeikasgasemissies (Planbureau voor de Leefomgeving, 2020).
- Voor de stroomproductie ligt het in de lijn der verwachting dat het met wind- en zonne-energie goed zal gaan en dat kolenstook last heeft van ongunstige prijzen (Planbureau voor de Leefomgeving, 2020).

Escalatie

- *Door onvoorziene ernst van de crisis valt de daling van de emissies in 2020 veel hoger uit dan geschat.*

Energie

- Bedrijven in de sector duurzame energie hebben door corona een tik gekregen. Voor de pandemie was er een tekort aan arbeidskrachten die verstand hebben van warmtepompen en zonnepanelen, nu zijn dat er te veel. Dat kan weer veranderen wanneer de investeringen in schone energie weer op gang komen (Trouw, 2020).
- Er zijn maatregelen getroffen om de nood te verlichten. Zo zijn subsidieregelingen opgerekt en komt er een premie van 35 euro op het inruilen van een oude energievretende koelkast. Ook is er 50 miljoen euro uitgetrokken om de renovatie en het energiezuinig maken van scholen en sportaccommodaties te versnellen (Trouw, 2020).

Afval

- Het behalen van de landelijke doelstellingen voor restafval wordt lastiger (VNG monitor corona).
- Op straat is minder zwerfafval te zien, maar in natuurgebieden neemt het zwerfafval toe (Trouw, 2020).
- Ook zijn er berichten dat er minder zwerfvuil ligt, al lijkt dit zich meer te hebben verplaatst van de straat naar de natuurgebieden (Bouma & Straver, 2020).

REGIONAAL

Veiligheidsregio's

- Er komt meer druk op de veiligheidsregio's. Er is intensieve samenwerking met de andere gemeentes in de veiligheidsregio Haaglanden. Handhaving van de noodverordening vraagt veel aandacht. De stapsgewijze versoepelingen leiden tot verwarring en vragen over interpretatie. Dit gold met name voor de zomermaanden waarin de regionale verschillen het grootste waren. De landelijke maatregelen die wederom gelden vanaf oktober helpen bij het creëren van overzicht en duidelijkheid. Dit zou tevens moeten bijdragen aan het handhaven van de maatregelen.
- Veiligheidsregio's differentiëren in de interpretatie en uitwerking van de landelijke richtlijnen naar gelang de ernst van de situatie binnen hun regionale grenzen (Polman & Fraanje in: Het openbaar bestuur voorbij Corona, 2020).

Escalatie

- *Er kan een nieuwe noodverordening worden uitgeschreven door de veiligheidsregio, waardoor strengere handhaving van de anderhalve metersamenleving gewenst is. Dit vraagt veel extra aandacht en capaciteit. De nieuwe corona speedwet zal in plaats komen van al deze noodverordeningen.*

Impact

	RES	<ul style="list-style-type: none"> Door de coronacrisis is het tijdschema voor de regionale energiestrategie (RES) verruimd. De planning voor het aanleveren van de bestuurlijk vastgestelde concept-RES wordt verruimd van 1 juni naar 1 oktober 2020. Op 1 oktober start PBL de RES-analyse. De PBL-analyse komt op uiterlijk 1 februari 2021 beschikbaar en ook het toepassen van de verdeelsystematiek verschuift naar 1 februari 2021. Het opleveren van de RES 1.0 wordt verschoven naar 1 juli 2021. Uitgangspunt is dat de doelen zoals opgenomen in het Klimaatakkoord niet vertraagd raken (Energiestrategie regio Rotterdam Den Haag, 2020).
	<i>Escalatie</i>	<ul style="list-style-type: none"> <i>Een nieuwe crisis kan meer vertraging opleveren in het tijdschema voor de regionale energiestrategie met mogelijke consequenties voor het behalen van de klimaatdoelen.</i>
	Afval	<ul style="list-style-type: none"> De kosten voor afvalverwerking door Avalex vallen naar verwachting hoger uit dan begroot doordat er meer bezoekers zijn van milieuparken.
GEMEENTELIJK	Veiligheid	<ul style="list-style-type: none"> In het begin van de coronacrisis waren er in Pijnacker-Nootdorp, i.t.t. tot het nationaal beeld, geen significante veranderingen in lokale criminaliteitscijfers (QuickScan). De laatste (zomer)maanden is er een toename in o.a. woninginbraken en diefstallen uit auto's t.o.v. dezelfde periode vorig jaar. Woninginbraken zakte aan het begin van de crisis heel erg in, maar nu is het absolute aantal woninginbraken weer bijna hetzelfde als in dezelfde periode vorig jaar. Het aantal auto-inbraken en diefstallen van auto's is zelfs nog veel hoger t.o.v. dezelfde periode vorig jaar (ambtelijke bron Pijnacker-Nootdorp). Uit de focusgroep sociaal domein blijken er zorgen over o.a. (jeugd)werkloosheid te zijn. Wellicht dat dit voor meer onrust vanuit jongeren kan zorgen. Thuiszittende jongeren geven meer overlast, waardoor er een toename is van het aantal meldingen voor wijkzaken (QuickScan). Daarnaast is te zien dat huiselijk geweld toenam. Uit cijfers van de politie van augustus blijkt ook een toename van het aantal huisverboden in een relatief korte periode. Het aantal politieregistraties van overlast jeugd steeg in Pijnacker-Nootdorp aanzienlijk in de maanden mei tot en met juli. In augustus is er echter alweer een flinke daling ingezet, al is het aantal registraties met 33 nog wel dubbel zoveel als in augustus 2019 (Waarstaatjegemeente/Politie, 2020). Handhaving van anderhalve meter is problematisch (VNG monitor corona). Navolging van de maatregelen neemt (verder) af door verminderde acceptatie welke wordt omschreven als "coronamoehheid" (IFV, 2020). Doordat de coronacrisis nu al lange tijd duurt én omdat er nog geen zicht is op het einde blijkt het moeilijk om draagvlak te creëren voor de maatregelen. Deze worden dan ook minder goed nageleefd (terug te zien in het aantal stijgende besmettingen).
	<i>Escalatie</i>	<ul style="list-style-type: none"> <i>Als de crisis aanhoudt is de kans op werkloosheid groter, al kent Pijnacker-Nootdorp zelf weinig kwetsbare sectoren en werken de meeste inwoners van Pijnacker-Nootdorp in de zakelijke dienstverlening (in de regio). Wel zijn er relatief veel mensen met een flexcontract in de gemeente. Meer armoede en werkloosheid kunnen zorgen voor meer criminaliteit, huiselijk geweld, overlast en burengeschillen.</i>
	Milieu	<ul style="list-style-type: none"> Er ontstaat een mogelijke daling van investeringsbereidheid voor energiemaatregelen bij burgers en bedrijven door verlies van inkomsten (QuickScan). Er ontstaat discussie over de mogelijkheid en wenselijkheid van duurzame oplossingen in tijden van economische recessie (QuickScan). Wegverkeer is de grootste bron van luchtvervuiling in Pijnacker-Nootdorp (GGD Haaglanden). Hoewel de concentraties fijnstof nog onder de Europese normen vallen, kunnen ten gevolge van stikstofdioxide en fijnstof aanzienlijke gezondheidsrisico's optreden (GGD Haaglanden). Door de coronacrisis is er echter minder verkeer op de wegen. Hierdoor verwachtte het RIVM een tijdelijke verbetering van de luchtkwaliteit, deze is echter grotendeels teniet gedaan door de tropische temperaturen van de zomer en de zomersmog die daardoor ontstond (RIVM, 2020).

Impact

Afval	• Er kwam in de eerste crisisweken meer druk op de milieuparken rondom Pijnacker-Nootdorp doordat mensen thuis werken en massaal hun huis gingen opruimen. Hierdoor nam de totale hoeveelheid ingezameld afval toe (QuickScan). Extra verwerkingskosten kunnen zorgen voor een flinke financiële tegenvaller op de begroting 2020 (VNG monitor corona). • In Pijnacker-Nootdorp was te zien dat door het stijgende huishoudelijke afval er meer illegaal werd bijgeplaatst bij de (overvolle) verzamelcontainers (Focusgroep).
Duurzame Glastuinbouw	• Banken werken niet meer mee aan het financieren van investeringen in duurzaamheid, nieuwbouw of nieuwe teelten, wat dus een duurzame glastuinbouw kan tegenwerken. Daar staat tegenover dat eventuele faillissementen binnen de glastuinbouw als gevolg van de coronacrisis ook voor kansen kunnen zorgen in de reconstructie van de glastuinbouw: de betere (innovatieve / duurzame) bedrijven groeien en de "ophouders" ruimen het veld (Focusgroep Economie & Glastuinbouw).

Bronnen

- Doelenboom. (2020). *Algemene omschrijving*. <https://begroting2020.pijnacker-nootdorp.nl/programma-s/veiligheid-en-duurzaamheid/algemene-omschrijving>
- Bouma & Straver. (2020). *Gevolgen voor de natuur* <https://www.trouw.nl/nieuws/er-is-ook-een-winnaar-in-de-coronacrisis-het-milieu~b8516992/?referer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F>
- CCV. <https://hetccv.nl/onderwerpen/corona-en-veiligheid/>.
- Energiestrategie regio Rotterdam Den Haag. (2020). *Ruimte in tijdschema RES'en*. <https://www.resrotterdamdenhaag.nl/ruimte-in-tijdschema-resen/>.
- GGD Haaglanden. <https://gezondheidsmonitor.ggdhaaglanden.nl/gemeenten/pijnacker-nootdorp/themas/leefomgeving/luchtkwaliteit/>.
- Quick Scan. (2020). *Quick scan effecten Corona: t.b.v. midtermreview*.
- PBL. (2020). *Gemeente Pijnacker-Nootdorp in vergelijking met het gemiddelde van alle regio's*. <https://kwaliteitvanleven.pbl.nl/content/profieltaart>.
- Planbureau voor de Leefomgeving. (2020). *Bedrijven en biodiversiteit: motieven en beleid voor natuurinclusief ondernemen*. <https://www.pbl.nl/publicaties/de-invloed-van-de-coronacrisis-op-nederlandse-broeikasgasemissies-in-2020>.
- Planbureau voor de Leefomgeving. (2020). *De invloed van de Coronacrisis op Nederlandse broeikasgasemissies in 2020*. <https://www.pbl.nl/publicaties/de-invloed-van-de-coronacrisis-op-nederlandse-broeikasgasemissies-in-2020>.
- Planbureau voor de Leefomgeving. (2020). *Het effect van Corona op energie: voortdurend nieuwe inzichten*. <https://www.pbl.nl/blogs/het-effect-van-corona-op-energie-voortdurend-nieuwe-inzichten>.
- Raad voor de leefomgeving en infrastructuur. (2020) *Briefadvies 'Groen uit de crisis'*.
- Rijksoverheid. (2020). *Routekaart coronamaatregelen*. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2020/10/13/risiconiveaus-en-maatregelen-covid-19>
- RIVM. (2020). *Hebben corona-maatregelen effect op de luchtkwaliteit?* <https://www.samenmetenaanluchtkwaliteit.nl/nieuws/hebben-corona-maatregelen-effect-op-luchtkwaliteit>.
- Trouw. (2020). *Er is ook een winnaar in de corona-crisis: het milieu*. <https://www.trouw.nl/nieuws/er-is-ook-een-winnaar-in-de-coronacrisis-het-milieu~b8516992/?referer=https%3A%2F%2Fwww.google.nl%2F>.
- Trouw. (2020). *Zo komen we groener uit de coronacrisis*. <https://www.trouw.nl/duurzaamheid-natuur/zo-komen-we-groener-uit-de-coronacrisis~b751fbfa/>.
- Veiligheidsregio Haaglanden. (2020). *Noodverordening 10 augustus*. <https://www.vrh.nl/nieuws/noodverordening-10-augustus-2020>.
- Waarstaatjegemeente/Politie. (2020). *Melding overlast jeugd – Pijnacker-Nootdorp*. https://www.waarstaatjegemeente.nl/jive?workspace_guid=facd32f8-f3ba-4318-b5c1-6245756cb0d5
- Waarstaatjegemeente/Politie. (2020). *Geluidshinder overig*. https://www.waarstaatjegemeente.nl/jive?workspace_guid=389f2f14-0df1-4f36-83f7-69df1c38fc43

3. Collectieve voorzieningen

Algemeen

Pijnacker-Nootdorp is met ruim 200 verenigingen een levendige gemeente. Er zijn meerdere sportverenigingen en daarnaast zien we een culturele infrastructuur met het culturele centrum de Trucker (een poppodium gerund door vrijwilligers waar tevens gerepeteerd kan worden), het multidisciplinaire CulturA & Zo, 't Speeltoneel (één van de grootste toneelverenigingen van het land) en verschillende kunstroutes (NatuurlijkPN, 2020). In het pand van stichting CulturA & Zo zijn naast de bibliotheek, theater, bioscoop en horeca ook verschillende welzijnsvoorzieningen gevestigd zoals SBJ Samen Sterk (een samenwerking tussen Stichting Jeugd- en Jongerenwerk Midden-Holland, de SWOP en de bibliotheek). Gezondheid van inwoners is ook een van de doelen die de gemeente Pijnacker-Nootdorp stelt bij collectieve voorzieningen. De huisartsen van Pijnacker en Nootdorp zaten al in een samenwerkingsverband dat verder is bestendigd door de Corona crisis. Per kern is er een crisiscoördinator aangesteld die dagelijks contact heeft met de praktijken over uitval van personeel en de distributie van persoonlijke beschermingsmiddelen. Tevens communiceren de crisiscoördinatoren met de regionale samenwerkingsverbanden en het Reiner de Graaf Gasthuis in Delft (Telstar, 2020).

Ambities van de gemeente Pijnacker-Nootdorp

Impact van corona

		Scenario
INTERNATIONAAL		N.v.t.
NATIONAAL	Sport	<ul style="list-style-type: none"> Per 1 juli is zowel binnen- als buitensport weer toegestaan en tijdens de wedstrijden hoeft er bij contactsporten geen 1,5 meter afstand gehouden te worden, voorafgaand aan de wedstrijd moet er wél afstand gehouden worden. Geforceerd stemgebruik langs het veld, zoals schreeuwen en spreekkoren, is niet toegestaan. (Rijksoverheid, 2020). Op het moment van schrijven is de maatregel zoals genoemd bij escalatie geldend.
	<i>Escalatie</i>	<ul style="list-style-type: none"> <i>Maximaal 2 personen mogen met elkaar sporten (binnen en buiten). Zij houden onderling 1,5 meter afstand.</i> <i>Kinderen en jongeren tot en met 17 jaar hoeven tijdens het sporten onderling geen 1,5 meter afstand te houden. Maar er worden geen wedstrijden gespeeld tegen sporters van andere verenigingen. Onderlinge trainingspartijen mogen wel. Kinderen met klachten blijven thuis. (Rijksoverheid, 2020).</i>
	Cultuur	<ul style="list-style-type: none"> Culturele instellingen moeten voorsnog draaien met een sterk verminderde capaciteit om de 1,5 meter te kunnen handhaven. Het verdienmodel is echter gebaseerd op volle zalen, kaartverkoop en baromzet en staat daarmee haaks op de 1,5 meter samenleving. Daar komt bij dat culturele instellingen (veelal) stichtingen zijn waardoor er gemikt werd op quitte spelen: er zijn vaak wel reserves, maar niet zoveel om de Corona crisis op te vangen.
	<i>Escalatie</i>	<ul style="list-style-type: none"> <i>Culturele instellingen zullen de deuren weer moeten sluiten.</i>
	Steunpakket	<ul style="list-style-type: none"> Gemeenten, provincies en waterschappen krijgen een eerste steunpakket van ruim 566 miljoen euro voor het overeind houden van dienstverlening richting hun inwoners. In dit pakket staat er €84 miljoen voor openbare bibliotheken, muziekscholen, musea, filmhuizen en de lokale informatievoorziening, €90 miljoen voor kwijtschelden huur sportverenigingen en €144 miljoen voor jeugdzorg en WMO (Rijksoverheid, 2020). Het kabinet heeft bovenop de al geldende steunmaatregelen nog eens 482 miljoen extra vrijgemaakt voor de cultuursector (Rijksoverheid, 2020).
	Gezondheidszorg	<ul style="list-style-type: none"> Bij aanhouden of verergeren crisissituatie komt de mentale gezondheid van met name ouderen en kwetsbare groepen extra onder druk te staan. Het is nog niet te overzien of er sprake is van langdurige psychische klachten als gevolg van de crisis. GGD Haaglanden voegt het volgende toe: "over het effect van (de maatregelen rondom) Corona zijn in de breedte al duidelijk aanwijzingen dat gezondheidsachterstanden worden vergroot. Cijfers op gemeenteniveau zullen hoogstwaarschijnlijk vanuit de Gezondheidsmeter 2020 kunnen worden geleverd, maar de urgentie vraagt per direct aandacht. GGD Haaglanden is hier ook mee aan de slag en gaat met de gemeenten in gesprek."
REGIONAAL	GGD (Haaglanden)	<ul style="list-style-type: none"> Er ligt veel druk op de GGD door het moeten uitvoeren van Coronatesten, het beantwoorden van vragen en de bron- en contactonderzoeken. Daarnaast heeft de reguliere zorg voor een deel stil gelegen waardoor die achterstand ook moet worden ingehaald. Daarnaast zorgen de extra Coronataken voor meer kosten (bijscholing, laboratoriumkosten, aanschaf persoonlijke beschermingsmiddelen, langere werkdagen en inzet extra personeel) en heeft de GGD te maken met gederfde inkomsten door bijvoorbeeld het uitblijven van reizigersvaccinaties (Broersen, 2020). Het Rijk heeft toegezegd dat alle kosten die de GGD heeft gemaakt de afgelopen periode en de komende periode nog zal maken vanwege het Coronavirus worden gedekt. (Minister de Jonge, 2020; de Boer, 2020). Hetzelfde geldt voor de gederfde inkomsten. Focus lag bij de GGD's als gevolg van de crisis in eerste instantie voornamelijk op bestrijding, testen, contactonderzoeken en quarantainemaatregelen waardoor reguliere preventiewerkzaamheden en de signaleringsfunctie zijn ondergesneeuwd. Dit geldt met name voor de eerste golf. "Sinds juni 2020 is het programma Corona ingericht binnen GGD Haaglanden en sindsdien zijn de reguliere taken zoveel mogelijk opgepakt". (GGD Haaglanden, 2020).

Scenario

- Een goede coördinatie tussen GGD en plaatselijk bestuur blijft noodzakelijk. (“Eén van de lessen die uit de afgelopen maanden is geleerd, is dat bij een langdurige opschaling van de crisisorganisatie, zoals bij deze COVID-19 pandemie het geval is, wrijving kan ontstaan tussen de opdrachtverlening vanuit het Rijk en de sturing van gemeenten op de uitvoering van reguliere preventietaken. Het is belangrijk dat bewindslieden en gemeentebestuurders regelmatig bespreken hoe ze zich tot elkaar verhouden waar het gaat om de inzet van de GGD. Daarom is afgesproken dat er dit najaar twee bestuurlijke overleggen publieke gezondheid tussen de bewindslieden van VWS en gemeentebestuurders/GGD-bestuurders gaan plaatsvinden waarbij de governance van Rijk en gemeenten op elkaar wordt afgestemd” (Minister de Jonge, 2020)).
- Het organiseren van vaccinaties gaat extra personeel en tijd van de GGD en JGZ vragen en vraagt fysieke ruimte van de gemeente (er moeten afspraken gemaakt worden met sportaccommodaties of anderszins, brengt ook kosten met zich mee).
- *Escalatie* De GGD is nu beter georganiseerd dan bij de eerste golf en kan door middel van bron- en contactonderzoek en de opschaling van het aantal testen (er zijn nu bijvoorbeeld tien testlocaties in de regio Haaglanden) gericht werken dan tijdens de eerste golf. Wel zal het opslaan van Corona een nog hogere werkdruk betekenen (meer testen, meer onderzoek, meer personeel) en dus ook (wederom) hogere kosten met zich meebrengen.

GEMEENTELIJK

- **Sport** Sportscholen en -verenigingen hebben weinig terugloop in leden gezien als gevolg van de gedwongen sluiting bij de eerste lockdown (QuickScan) + de huurkosten zijn door de gemeente in de crisisperiode kwijtgescholden. De gemeente heeft eind 2020 besloten de gebruikers van de gemeentelijke sportvoorzieningen een korting van 50% te verstrekken op de huur van het 4e kwartaal van 2020. Tot nu toe zijn de financiële gevolgen te overzien.
- *Escalatie* Bij de eerste lockdown werden huurkosten voor sport- en culturele verenigingen kwijtgescholden (QuickScan, 2020). Ligt o.a. aan maatregelen van het Rijk of er nogmaals een compensatie komt bij inkomstenderving als gevolg van corona maatregelen.
- Bij sluiting van sportgelegenheden verplaatsten de lessen zich naar buiten en zal er dus meer druk komen op (het delen van) de publieke ruimte.
- **Cultuur** 't Speeltoneel
  - De voorstellingen zijn voorlopig afgelast waardoor er ook geen ticketverkoop kan plaatsvinden. (Daarnaast moet de vereniging 1 september hun opslagruimte in het Parochiehuus verlaten en kunnen daar ook geen voorstellingen meer worden gegeven in de toekomst.) (Houkes, 2020).
- **CulturA & Zo**
  - Podiumkunsten zijn zwaar getroffen door de Coronamaatregelen. Als gevolg van de versoepelingen mag het theater weer open, maar wel met een gereduceerde capaciteit van 40 plekken in totaal. Deze capaciteit is in het najaar teruggelopen tot maximaal 30. Als gevolg van de tweede golf en de daaropvolgende “semi-lockdown” moeten ook de cultuurinstellingen weer hun deuren sluiten (Rijksoverheid, 2020).
  - Ontmoeten, het cultuurcafé in CulturA & Zo heeft een inkomstenverlies van naar schatting €30.000 (QuickScan). De horeca mag weer open waardoor de omzet weer enigszins kan aantrekken. Echter, er kunnen minder mensen ontvangen worden vanwege de 1,5 meter maatregel. Daarnaast zal de beperkte capaciteit van het theater waarschijnlijk ook een negatieve invloed hebben op de omzet van het café. In het najaar gold het scenario “escalatie”.
- *Escalatie*
  - Kan de CulturA & Zo zich financieel redden als ze weer gedwongen moeten sluiten?
  - Voor de opzet van CulturA & Zo is er door de gemeente een lening van €260.000 uitgegeven waarvan tot nu toe de helft is afgelost (van den Dool, 2020). Wat gebeurt er met de rest van de lening mocht CulturA & Zo het financieel niet redden?

Scenario

Ouderenzorg	• Activiteiten, dagbesteding en diensten worden weer opgepakt en woonzorgcomplexen mogen weer bezoek ontvangen. Vrijwilligers worden nog beperkt ingezet aangezien deze zelf vaak onderdeel uitmaken van de risicogroep (QuickScan). Bij een verdere afbouw van de maatregelen zal de situatie zich weer stabiliseren. • Risico bij gesubsidieerde aanbieders vanwege teruglopende inkomsten uit eigen bijdrage. Opdrachtverlening aan gesubsidieerde partijen voor jaar 2021 vraagt om inspelen op vraagstukken die voortkomen uit Covid-19 problemen (QuickScan).
<i>Escalatie</i>	• <i>Ouderen zijn de risicogroep en maatregelen bij het weer oplaaieren van Corona zullen erop gericht zijn hen te beschermen. Uit de eerste lockdown hebben we geleerd dat dit gevaren voor sociaal isolement met zich meebrengt.</i> • <i>Dit kan betekenen dat vrijwilligers bijvoorbeeld niet meer kunnen helpen waardoor de druk op zorgpersoneel groter wordt.</i>
Sociale cohesie	• Gedurende de coronacrisis was er veel samenwerking te zien tussen vrijwilligersinitiatieven, de gesubsidieerde instellingen - zoals SWOP, jeugd en jongerenwerk - en lokale ondernemers. Er was veel aandacht voor onderlinge hulp en steun.
Gezondheidszorg	• Huisartsenpraktijken hebben een andere werkwijze als gevolg van Corona. Huisarts Emmy Gransjean (Pijnacker): "de zorg is uiteraard meer belast dan normaal. Door goed telefonisch uitvragen van klachten en het gebruik van moderne middelen zoals het voeren van e-consulten (een soort mailconversaties met je huisarts) en videobellen proberen we elke klacht aandacht te geven" (Telstar, 2020). • Uit panelonderzoeken van GGD Haaglanden en het RIVM sinds half april 2020 blijkt dat ca. 1/3^e van de respondenten zich (veel) somberder, angstiger, eenzamer en gestreter voelt dan vóór de coronacrisis. Sinds april was wel een dalende trend te zien tot begin juni, waarna deze negatieve gevoelens weer toenamen. dreiging van het coronavirus sinds begin juni weer licht is toegenomen, met een daling van het mentaal welbevinden van de respondenten als gevolg. • Zorgaanbieders lopen omzet mis omdat ze vanwege de 1,5 maatregelen met beperkte capaciteit kunnen draaien. Daarnaast was er door corona meer no-show bij individuele contacten (Focusgroep).
<i>Escalatie</i>	• <i>Pijnacker-Nootdorp heeft geen ziekenhuis. In hoeverre kon de eerstelijnszorg (de huisartsenpraktijken) de eerste golf aan? Waren er problemen die in het geval van een tweede golf aangepakt moeten worden?</i>
SWOP (Stichting Welzijn en Ondersteuning Pijnacker-Nootdorp)	• De locaties zijn weer geopend, dienstverlening kan worden hervat of uitgebreid en activiteiten kunnen weer doorgang vinden (SWOP, 2020). Er kunnen echter minder mensen deelnemen vanwege de 1,5 meter maatregel. De locaties van SWOP zijn in de tweede golf te bezoeken, al gelden er wel strengere maatregelen zoals het dragen van een mondkapje (SWOP, 2020). • Er zijn 106 activiteiten niet uitgevoerd in april/mei (jaarprognose = 636) waardoor de subsidieafpraak niet is nageleefd. Wel is er alternatief programma aangeboden (QuickScan). • In kaart brengen wat de financiële gevolgen zijn van de crisisperiode: inkomstenderving van 30% door stoppen contributie, stilleggen verhuur van ruimtes en het gebrek aan verkopen van consumpties. Daarnaast extra kosten door toename digitaal contact, optimaliseren ICT en telefonie en aanpassingen in voertuigen en ruimten (spatschermen) (QuickScan).
Ventilatie	• Er is nog veel onduidelijk over de rol van ventilatie, maar op dit moment worden op bijvoorbeeld scholen wel aanpassingen gepleegd. Dit kan een (financiële) impact op de gemeente hebben als uit onderzoek blijkt dat er inderdaad aanpassingen nodig zijn in ventilatiesystemen in gebouwen van de gemeente (onderwijs, sportfaciliteiten, maatschappelijke voorzieningen) (Focusgroep).

Bronnen

- Bibliotheek Oostland (2020). *Agenda*. <https://www.bibliotheekoostland.nl/actueel/agenda.html>
- Broersen, S. (2020). 'Ook bij een rustige GGD is werklast erg hoog'. *Medisch Contact*. <https://www.medischcontact.nl/nieuws/laatste-nieuws/nieuwsartikel/ook-bij-een-rustige-ggd-is-werklast-erg-hoog-.htm>
- De Boer. (2020). *Update Bestuurlijke en financiële afspraken COVID-19*. [notitie].
- De Jonge. (2020). *Bestuurlijke en financiële afspraken COVID-19 maatregelen* [brief].
- Doelenboom. (2020). *Wat willen we bereiken?* <https://begroting2020.pijnacker-nootdorp.nl/programma-s/collectieve-voorzieningen/algemene-omschrijving>
- Gijsbertsen. (2020). *Corona kost GGD Hollands Noorden miljoenen euro's extra: na zomer duidelijkheid over compensatie Rijk*. https://www.noordhollandsdagblad.nl/cnt/dmf20200629_34401242/corona-kost-ggd-hollands-noorden-miljoenen-euro-s-extra-na-zomer-duidelijkheid-over-compensatie-rijk
- Houkes. (2020). *'t Speeltoneel staat op straat*. <https://pijnacker-nootdorp-actueel.nl/speeltoneel-staat-op-sstraat/>
- NatuurlijkPN. (2020). *Een kijkje in de Culturele keuken*. <https://natuurlijkpn.nl/een-kijkje-in-de-culturele-keuken/>
- NatuurlijkPN. (2020). *Natuurlijk samen er op uit*. <https://natuurlijkpn.nl/samen-er-op-uit/>
- PBL. (2020). *Gemeente Pijnacker-Nootdorp in vergelijking met het gemiddelde van alle regio's*. <https://kwaliteitvanleven.pbl.nl/content/profieltaart>
- Rijksoverheid. (2020). *Compensatie coronacrisis voor gemeenten*. <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2020/05/28/compensatie-coronacrisis-voor-gemeenten>
- Rijksoverheid. (2020). *Culturele sector krijgt extra ondersteuning*. <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2020/08/28/culturele-sector-krijgt-extra-ondersteuning>
- Rijksoverheid. (2020). *Veelgestelde vragen over het coronavirus en sport*. <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-covid-19/openbaar-en-dagelijks-leven/sport>
- Rijksoverheid. (2020). *Openbaar en dagelijks leven. Sport*. <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-covid-19/openbaar-en-dagelijks-leven/sport>
- Rijksoverheid. (2020). *Openbaar en dagelijks leven. Locaties*. <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-covid-19/openbaar-en-dagelijks-leven/locaties>
- SWOP. (2020). *Onze locaties zijn weer open!* <https://www.swop.nl/>
- SWOP. (2020). *Mondkapje verplicht op SWOP locaties*. <https://www.swop.nl/mondkapje-verplicht-op-swop-locaties/>
- Telstar. (2020). *Huisarts Emmy Gransjean over het coronavirus*. <https://www.telstar-online.nl/nieuws/actueel/102280/huisarts-emmy-gransjean-over-het-coronavirus#push>
- Van den Dool. (2020) *Succesvol CulturA & Zo in Nootdorp laat zich inspireren door Chesters StoryHouse*. <https://www.bibliotheekblad.nl/rubrieken/artikel/1000010247>
- VNG. (2020). *Monitor corona. Gevolgen voor gemeenten en vereniging*. Den Haag.
- Waarstaatjegemeente/RIVM. (2020). *Covid-19 cumulatief gemeente Pijnacker-Nootdorp*. https://www.waarstaatjegemeente.nl/jive?workspace_guid=f147efcf-2351-4957-bbff-550b50554c76

4. Individuele voorzieningen

Algemeen

Van gezondheids crisis tot economische crisis: de maatregelen rondom Corona hebben gezondheids- en financiële gevolgen en werken dus ook door op het thema individuele voorzieningen. De werkloosheid zal naar verwachting stijgen en de aanspraak op WW en bijstand daarmee ook. Sommige sectoren worden harder getroffen dan andere. Niet iedereen zal daarom werk kunnen vinden dat past bij zijn of haar specialisatie (SCP, 2020). Daarnaast heeft de crisis extra gevolgen voor kwetsbare groepen, zoals individuen met een arbeidsbeperking of mensen die gebruik maken van de Wmo.

Ambities van de gemeente Pijnacker-Nootdorp

Impact van corona

Individuele voorzieningen		Impact
NATIONAAL	Tozo / NOW	<ul style="list-style-type: none"> Tozo 1.0. liep eind mei af en is onder aangepaste voorwaarden verlengd tot eind september 2020 als Tozo 2.0. Tozo 1.0 vulde het inkomen van zelfstandigen aan tot bijstandsniveau en is onafhankelijk van omvang inkomstenterugval. Tozo 2.0. heeft als aanvullende voorwaarde een partnertoets (KVK, 2020). Tozo 3 loopt tot en met juli 2021 (Rijksoverheid, 2020). Het doel van de NOW is het ondersteunen van werk en inkomen. Bij NOW 3, die tot 1 juli 2021 loopt, wordt echter ook expliciet genoemd dat "bedrijven en werknemers zich moeten aanpassen aan de huidige economische situatie". De tegemoetkoming aan bedrijven voor loondoorbetaling wordt dan ook in stappen afgebouwd en werkgevers krijgen nu ook de ruimte om de loonsom te laten dalen zonder dat dit ten koste gaat van de NOW subsidie (Rijksoverheid, 2020). De steun vanuit de overheid bestond uit sterk vereenvoudigde maatregelen die snel moesten worden ingevoerd waardoor er een grotere kans is op fraude.
	<i>Escalatie</i>	<ul style="list-style-type: none"> <i>Vraag is of de overheid weer met ondersteuningsmaatregelen zoals de NOW of TOZO kan / gaat komen die afdoende zijn als het land weer "op slot" gaat.</i>
	Uitkeringen & re-integratie	<ul style="list-style-type: none"> Sollicitatieplicht + eventuele sancties voor mensen in de bijstand worden niet opgeschort (van Ark, 2020)
	Schuldenproblematiek	<ul style="list-style-type: none"> De negatieve economische effecten zorgen voor minder werkgelegenheid in een aantal sectoren (o.a. cultuur, horeca, vervoer) en treffen met name flexwerkers en ZZP'ers. Tussen de 368.000 en 822.000 mensen zullen in 2020 een significant en langdurig verlies van inkomen ervaren. Onder hen zijn ook veel zelfstandigen en/of flexkrachten. Een groot deel van de risicogroep heeft geen mogelijkheden om uitgaven omlaag te brengen en beschikt ook niet over een financiële buffer. De rol van de gemeente ligt bij vroegsignalering en de uitvoering van het beleid schuldverlening (SchuldenLab NL/Deloitte, 2020).
REGIONAAL	Jeugdhulp	<ul style="list-style-type: none"> Servicebureau Jeugdhulp Haaglanden heeft een enquête onder jeugdhulp aanbieders in de regio afgenomen over impact Corona. "Opvallend is dat 79% aangeeft dat de ernst of complexiteit van de problematiek niet is veranderd of lichter geworden. Volgens 4 op de 10 aanbieders is het aantal hulpvragen zelfs afgenomen. Maar omdat dit waarschijnlijk een uitgestelde hulpvraag betreft verwacht meer dan de helft van de respondenten een stijging van de hulpvraag als gevolg van de coronacrisis. 63% zegt hiervoor een plan te hebben klaarliggen en dat er voldoende personeel inzetbaar is voor de eventuele extra hulpvragen. Verder zegt 43% dat er meer kosten zijn gemaakt dan normaal".
	<i>Escalatie</i>	<ul style="list-style-type: none"> <i>Afgaande op de situatie tijdens de eerste lockdown zal bij het oplaaien van het virus de hulpvraag weer stabiliseren of zelfs afnemen. Let wel: dit is uitstel, geen afstel.</i>
	Faillissementen	<ul style="list-style-type: none"> Het aantal faillissementen in de periode mei-oktober 2020 ligt lager dan het aantal faillissementen in de periode mei-oktober 2019. Als gevolg van de steunmaatregelen worden alle bedrijven in stand gehouden (CBS, 2020). Zodra de steunmaatregelen stoppen is de verwachting dat het aantal faillissementen wel exponentieel zal stijgen.
GEMEENTELIJK	Tozo / NOW	<ul style="list-style-type: none"> In Pijnacker-Nootdorp waren er 650 Tozo aanvragen in maart/april/mei en 60 aanvragen in juni (QuickScan). Het ligt aan de branche/diensten of de 1,5 meter samenleving werkbaar is voor deze ondernemers en zij dus zonder de Tozo afkunnen in de toekomst. In juni waren er 285 NOW toekenningen in de gemeente Pijnacker-Nootdorp (UWV, 2020).
	<i>Escalatie</i>	<ul style="list-style-type: none"> <i>Afhankelijk of de overheid de NOW / Tozo regelingen wel/niet verlengt zullen bedrijven en zelfstandigen in de problemen kunnen komen (afhankelijk van de sectoren waar inwoners van Pijnacker-Nootdorp werkzaam zijn)</i>

Uitkeringen & re-integratie

- Groei verwacht in bijstandsaanvragen. Er is een stijging te zien in het aantal WW uitkeringen waarvan 90% maar recht heeft op 3 maanden (QuickScan). De grootste stijging in de WW aanvragen was te zien in april en er is nu een daling te zien waarbij in september de instroom zelfs lager is dan de uitstroom (UWV, 2020).
- De verwachting is dat jeugdwerkloosheid zal stijgen aangezien zij vaak met flexibele contracten werken (en in getroffen sectoren werkzaam zijn zoals bijvoorbeeld horeca).
- Corona legt restricties op de (eventuele) tegenprestatie die van mensen in de bijstand nu gevraagd kan worden. Afweging hierover ligt bij de gemeente (van Ark, 2020).
- Alternatieve re-integratieondersteuning nodig: "op het maatwerk dat de colleges toepassen bij de re-integratieondersteuning van hun cliënten is altijd de zorgplicht van toepassing dat re-integratie plaats vindt onder veilige en gezonde voorwaarden. Colleges zorgen er dus ook voor dat de corona-maatregelen worden toegepast: niet onnodig reizen en afstand houden. Dit betekent dat sommige vormen van re-integratieondersteuning nu niet zijn uit te voeren" (van Ark, 2020)
- "Declaratie extra kosten als gevolg van Covid-19 kunnen door aanbieders bij gemeente worden gedeclareerd. Rijk compenseert deze kosten. Risico op onvolledige vergoeding door Rijk vanwege interpretatie regeling en berekening compensatie op macroniveau" (Quick Scan).

Schuldenproblematiek

- Hoewel de landelijke schuldenproblematiek oploopt was er in juli nog geen lokale stijging te zien doordat veel schuldeisers coulant zijn in het geven van uitstel en niet inzetten van dwangmiddelen (QuickScan).
- Uit de focusgroep economie & glastuinbouw volgde dat Pijnacker-Nootdorp weinig sectoren heeft die hard getroffen worden waardoor er nog geen indicatie is dat de schuldenproblematiek hard zal oplopen. (De sierteelt heeft het weliswaar wel zwaar te verduren gehad in de eerste golf, maar hier zijn voornamelijk arbeidsmigranten werkzaam). Een "verborgen" probleem zou wel kunnen liggen in het relatief hoge aantal ZZP'ers die de gemeente kent (t.o.v. de regio) (Waarstaatjegemeente, 2020; Focusgroep Economie & Glastuinbouw).
- Echter, met name voor laaggeschoolde mensen kan het ingewikkeld zijn om een baan te vinden in de buurt van Pijnacker-Nootdorp omdat banen voornamelijk in de zakelijke dienstverlening liggen en gericht zijn op hoger opgeleiden. Het aantal bijstandsuitkeringen is vooralsnog aan het dalen en het ook nog niet op de afdeling schuldhulpverlening te zijn, maar er is wel een verhoging te zien in het aantal vroegsignaleringsignalen (Focusgroep).

WMO

- Verwachting is dat de daling in aanvragen die tijdens de eerste maanden van de Coronacrisis te zien was de komende tijd wordt ingehaald. Kans op meer zorgmijders: mensen die nu geen ondersteuningsvraag stellen maar later wel.
- Het inkooptraject van WMO is ondanks corona doorgelopen en heeft geen vertraging opgelopen. Wel zijn er aanpassingen geweest in het traject (marktconsultaties zijn kleiner en zijn digitaal). Dit geldt ook voor de inkoop van jeugdhulp (Focusgroep).

Escalatie

- *Minder dagbesteding en minder zorgaanvragen zorgen voor een vergroot risico op psychosociale problemen of isolement. Bij strengere maatregelen een manier vinden om psychosociale steun toch doorgang te laten vinden.*
- *WMO: 1,5 meter regel blijft nog langer gelden waardoor er langere tijd minder plekken zijn op de dagbesteding. Regiotaxi zal hier ook gevolgen van ondervinden (Quick Scan), daar staat tegenover dat er minder mensen tegelijk vervoerd kunnen worden waardoor het verlies aan ritten enigszins kan worden opgevangen. Er zal ook minder deel worden genomen aan dagbesteding doordat het een kwetsbare groep mensen betreft die bij opleving van Corona niet snel buiten de deur zullen willen gaan. Hierdoor komt er een grotere druk te liggen op bijvoorbeeld mantelzorgers. Tijdens de eerste golf was er een daling te zien in de zorgvraag (Quickscan) en een stijging van 50% nadat de maatregelen in juni werden versoepeld.*

- Zorg aanbod**
  - De coronacrisis heeft ook impact op de aanbieders van zorg. Corona heeft bijvoorbeeld voor een stroomversnelling aan digitalisering gezorgd waardoor er nieuwe zorgvormen worden ingezet (bijv. domotica).
  - Zorgaanbieders lopen omzet mis omdat ze vanwege de 1,5 maatregelen met beperkte capaciteit kunnen draaien. Daarnaast was er door corona meer no-show bij individuele contacten (Focusgroep).
- Jeugd**
  - Mogelijk is er sprake van een uitgestelde vraag naar jeugdzorg (minder aanvragen). Daarnaast is bij lopende beschikkingen mogelijk niet de zorg en ondersteuning geleverd die eerder is afgesproken.
  - De uitval van jeugdhulp was voor sommige kinderen een probleem en voor andere kinderen niet. Dit kan normaliseren een kans bieden, maar er zijn ook aanbieders die hun achterstand z.s.m. willen inhalen (Focusgroep).
  - Corona heeft ook gevolgen voor de jongeren in Pijnacker-Nootdorp. In overleg met mensen uit het veld kwam naar voren dat jongeren op scholen minder structuur hebben. Daarnaast zijn stageplekken door de veranderingen op de arbeidsmarkt moeilijker te vinden. Er zijn geen cijfers over jeugdwerkloosheid beschikbaar op gemeentelijk niveau bij Pijnacker-Nootdorp (Focusgroep).

Bronnen

CBS. (2020). *Werkzame beroepsbevolking; positie in de werkring*. <https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/82646NED/table?dl=3E1D7>

CBS. (2020). *Faillissementen; bedrijven en instellingen regio*. <https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/82522NED/table?dl=456F6>

Doelenboom. (2020). *Algemene beschrijving*. <https://begroting2020.pijnacker-nootdorp.nl/programma-s/individuele-voorzieningen/algemene-omschrijving>

Jeugdhulp Haaglanden. (2020). *Corona Impact Enquête – H10 Jeugdhulp*. <https://sbjh.nl/wp-content/uploads/2020/06/2020mei20-Corona-Impact-Enqu%C3%AAt.pdf>

ING. (2020). *Een vijfde van de economie ligt stil in april en mei*. <https://www.ing.nl/zakelijk/kennis-over-de-economie/onze-economie/de-nederlandse-economie/publicaties/ing-scenarios-coronavirus-en-de-nederlandse-economie.html>

IMF. (2020). *World Economic Outlook, April 2020 : The Great Lockdown*. <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2020/04/14/World-Economic-Outlook-April-2020-The-Great-Lockdown-49306>

Kalleberg, A. (2001). Organizing flexibility: the flexible firm in a new century. *British Journal of Industrial Relations*, 39(4), 479-504.

KVK. (2020). *Tozo 2.0: inkomensondersteuning en leningen*. <https://www.kvk.nl/corona/tozo-inkomensondersteuning-en-leningen/>

Josten, E. (2011). *Werkgevers over de crisis*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

PBL. (2020). *Gemeente Pijnacker-Nootdorp in vergelijking met het gemiddelde van alle regio's*. <https://kwaliteitvanleven.pbl.nl/content/profieltaart>

Quick Scan. (2020). *Quick scan effecten Corona: t.b.v. midtermreview*.

Rijksoverheid. (2020). *Veranderingen per 1 oktober*. <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-financiele-regelingen/overzicht-financiele-regelingen/tozo/veranderingen-per-1-oktober>

Rijksoverheid. (2020). *Veranderingen per 1 oktober*. <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-financiele-regelingen/overzicht-financiele-regelingen/nou/veranderingen-per-1-oktober>

SCP. (2020). *Maatschappelijke gevolgen van corona. Verwachte gevolgen van corona voor scholing, werk en armoede*. <https://www.scp.nl/publicaties/publicaties/2020/07/09/verwachte-gevolgen-van-corona-voor-scholing-werk-en-armoede>

UWV. (2020). *Nieuwsflits Arbeidsmarkt, Mei 2020*. 18 juni 2020. Amsterdam: UWV.

UWV. (2020). *Factsheet aanvragen NOW regelingen*. <https://www.uwv.nl/zakelijk/Images/factsheet-now.pdf>

UWV/Waarstaategemeente. (2020). *Aantal WW uitkeringen*. https://www.waarstaategemeente.nl/jive?workspace_guid=c8cb9356-a563-4412-8f6a-c857737d37a2

Van Ark. (2020). *Beantwoording Kamervragen over gevolgen van de coronacrisis*. <https://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-sociale-zaken-en-werkgelegenheid/documenten/kamerstukken/2020/04/14/beantwoording>

Waarstaategemeente/UWV. (2020). *Branches naar groeiverwachting*. https://www.waarstaategemeente.nl/jive?workspace_guid=bf3afc13-1260-4cf9-ad2f-e923a6c570ef

Waarstaategemeente/UWV. (2020). *Ww-uitkeringen. Pijnacker-Nootdorp*. https://www.waarstaategemeente.nl/jive?workspace_guid=b4e05c21-f6d2-4c50-98c2-bc36ff

5. Onderwijs

Algemeen

De gemeente Pijnacker-Nootdorp bestaat uit drie kernen: Pijnacker, Nootdorp en Delfgauw. In de gemeente bevinden zich 20 basisscholen waaronder één basisschool voor algemeen bijzonder onderwijs (tweetalig), één school voor speciaal basisonderwijs en één school voor (voortgezet) speciaal onderwijs. Daarnaast kent de gemeente één school voor algemeen voortgezet onderwijs (VMBO TL, Havo en VWO) (Gemeente Pijnacker-Nootdorp, 2020). De gemeente zet in op het realiseren van zogenoemde IKC's (Integrale Kind Centra). Uitgangspunt is één IKC of één MFA (Multifunctionele Accommodatie) met meerdere scholen of meerdere IKC's onder één dak per wijk. "Door het kind de benodigde ondersteuning te bieden en hiervoor de krachten en het aanbod te bundelen, kan er preventief, sneller en gericht zorg worden geboden aan kinderen met een zorgvraag of een ontwikkelingsachterstand. Door samenwerking tussen onderwijs en opvang is het mogelijk een 'doorgaande leerlijn' te realiseren" (Van Winkel, 2015).

Ambities van de gemeente Pijnacker-Nootdorp

Impact van corona

		Impact
INTERNATIONAAL		<ul style="list-style-type: none"> Minder internationale studenten verwacht en dus minder inkomsten voor hogescholen en universiteiten (Erasmus, 2020).
NATIONAAL	Leerplicht	<ul style="list-style-type: none"> Leerplicht is vanaf 1 juli weer ingesteld waardoor er op niet-Corona gerelateerd verzuim wordt gehandhaafd. Thuisisolatie als gevolg van afreizen naar een land met oranje reisadvies is geen geldige reden voor verzuim (Parool, 2020).
	Brede school	<ul style="list-style-type: none"> Onderwijsraad promoot het concept van “de brede school” waarbij leerlingen meer tijd om kennis op te doen en zich in brede zin te ontwikkelen (“naast het inlopen van leerachterstanden kunnen zij er huiswerkbegeleiding krijgen, zich in cultureel, sportief en sociaal-emotioneel opzicht ontwikkelen, zich oriënteren op loopbaan en beroep en algemene ontwikkeling opdoen”).
	Platform	<ul style="list-style-type: none"> Er komt een platform met (wetenschappelijke) kennis over afstandsonderwijs, informatie, ervaringen, ‘good practises’ en verschillende initiatieven waardoor er toegang is tot goede informatie en partijen elkaar kunnen vinden (voor nu zie bijvoorbeeld www.lesopafstand.nl waarop ook een helpdesk te vinden is).
	Lerarentekort	<ul style="list-style-type: none"> Landelijk lerarentekort zorgt ervoor dat de poule bij het verwachte stijgende ziekteverzuim (doordat met milde klachten moet worden thuisgebleven) te klein is. Tevens kunnen opgelopen achterstanden door dit tekort minder goed worden ingelopen. (In Pijnacker-Nootdorp lijken er echter weinig vacatures open te staan voor leerkrachten in het basisonderwijs).
	Onderwijshuisvesting	<ul style="list-style-type: none"> Met het beperkt tot geheel opengaan van de scholen doen zich vraagstukken voor rond de grootte van de lokalen (als afstand gehouden moet worden) en ventilatie. Er is een landelijk team opgericht dat scholen moet helpen de ventilatie zo snel mogelijk op orde te krijgen. Voorzitter van dit Landelijk Coördinatieteam Ventilatie op Scholen wordt Doekle Terpstra. De leden van het team gaan scholen helpen om minimaal te voldoen aan de bestaande wettelijke normen voor ventilatie. Volgens het RIVM zijn die normen voldoende om verspreiding van het coronavirus tegen te gaan. (OCW, 18 augustus 2020) Sinds oktober geldt er een dringend advies om mondkapjes te dragen in het voortgezet onderwijs. “Het gaat daarbij om situaties waar de 1,5 meter tussen leerling en onderwijspersoneel niet te waarborgen is, zoals op gangen en in aula’s” (Rijksoverheid, 2020). Dit advies geldt niet voor basisonderwijs.
REGIONAAL	VSV (vroegtijdig schoolverlaters)	<ul style="list-style-type: none"> Er is een regionale aanpak voor VSV (RMC Haaglanden) die goed werkt. Het aantal schoolverlaters is procentueel gezien aan het dalen in de regio (VSV-Nee, 2020). Echter, de Corona crisis leidde tot meer schoolverzuim en een grotere afstand tot de scholen waardoor er ook meer kans is op vroegtijdige schoolverlaters. Daarnaast is er de komende jaren minder werk op de arbeidsmarkt waardoor jongeren zonder startkwalificatie nog minder kans maken. De focus op deze kwetsbare groep jongeren wordt dus nog belangrijker.
	Volwasseneneducatie	<ul style="list-style-type: none"> Door de Corona crisis wordt er krimp en werkloosheid in bepaalde sectoren verwacht waardoor overstappen en omscholing naar een andere sector uitkomsten kan bieden. In de begroting van Pijnacker-Nootdorp wordt genoemd dat er met andere gemeenten binnen de arbeidsmarkt Zuid-Holland Centraal afspraken op het gebied van volwasseneneducatie worden gemaakt om dit op een meer structurele manier te organiseren.
GEMEENTELIJK	Sociale & psychische gevolgen	<ul style="list-style-type: none"> Deze periode zal in het teken staan van omgaan met de gevolgen van de Corona crisis (sociale en psychische effecten op de kinderen) en de gevolgen van het sluiten van de scholen (potentiële onderwijsachterstanden, schoolverzuim). De sociale functie van de school in het leven van kinderen en jongeren is een tijd weggefallen. De oefening in zich sociaal tot anderen verhouden beperkte zich veelal tot de thuissituatie. Dit raakt kinderen en jongeren in hun sociaal-emotionele ontwikkeling en de ontwikkeling van hun brein (Shonkhoff, 2020). Van belang is dus het vaststellen hoe de leerlingen ervoor staan en hoe zij de crisistijd hebben ervaren: aandacht voor emotionele en psychische gevolgen van de crisis.

Impact

<i>Escalatie</i>	• <i>Tot nu toe is er tijdens de tweede golf nog geen sprake van dat de scholen gaan sluiten. Bij de eerste lockdown waren er zorgen over kinderen en jongeren in instabiele thuissituaties. De onderwijsraad beveelt aan om snel duidelijkheid te scheppen over de ruimte voor scholen om kinderen en jongeren in instabiele of onveilige thuissituaties op te vangen.</i>
Onderwijsachterstanden & selectiefouten	• Aandacht vereist voor het wegwerken van onderwijsachterstanden, al wordt er volgens de Quick Scan geen substantiële toename van onderwijsachterstanden verwacht. De onderwijsraad beveelt aan te monitoren wat scholen doen en hoe effectief dit is zodat duidelijk wordt wat wel en niet werkt bij het aanpakken van (potentiële) onderwijsachterstanden. Een goede communicatielijn tussen scholen en gemeente is dus van belang. • “Leerlingen op overgangsmomenten in het stelsel stromen mogelijk met achterstanden in het vervolgonderwijs in. Bovendien zijn (corrigerende) mechanismen op ijkpunten in het stelsel weggevallen nu de eindtoets basisonderwijs en de centrale examens in het voortgezet onderwijs niet zijn doorgaan. Het vervolgonderwijs dient dus bedacht te zijn op eventuele selectiefouten” (van Leeuwen, 2020). • (Suggestie van de onderwijsraad): “scholen kunnen flexibel omgaan met het jaarklassensysteem en het overgaan binnen dat systeem. Leerlingen die volgend jaar eindexamen zullen doen vragen hierbij bijzondere aandacht. Het ontbreken van de eindtoets als correctiemechanisme is bijvoorbeeld te ondervangen met instroom op basis van het voordeel van de twijfel, brede en tweejarige brugklassen, meer flexibiliteit bij opstroom en extra monitoring of leerlingen zijn toegewezen aan de schoolsoort die bij hun capaciteiten past, bijvoorbeeld door middel van een toets in het eerste leerjaar als alternatief voor de geschrapte eindtoets”. • Er zal meer verzuim zijn zolang er met milde klachten moet worden thuisgebleven. Kinderen missen dan leertijd en hebben kans op een achterstand (digitaal onderwijs blijven faciliteren?).
<i>Escalatie</i>	• <i>Volgens de Quick Scan hebben de schoolbesturen alle kinderen goed in beeld en is er tijdens de eerste lockdown adequaat opgetreden bij zorg en verzuim. Bij een tweede lockdown wordt de kans op achterstanden desalniettemin groter. De mate van achterstand door deze crisis en de psychische impact ervan zijn sterk afhankelijk van de tijd dat leerlingen niet naar school gaan. Hoe langer de lockdown duurt, des te groter de effecten zullen zijn. Van belang is om deze kinderen dus goed in kaart te blijven houden en de goede aanpak voort te zetten.</i>
Onderwijshuisvesting	• Mogelijk herhaling van regelingen die eerder voorkwamen zoals: niet alle dagen naar school, groepen verspreid over dagdelen en onderwijs op alternatieve (grotere) locaties. Dat laatste kan een beroep doen op de gemeente om deze locaties te vinden.
<i>Escalatie</i>	• <i>(In potentie) meer vertraging in de (nieuw)bouw van IKC's.</i>
Voorschoolse activiteiten, peuter / kinderopvang	• Mogelijke toename vraag gesubsidieerde peuteropvang bij toename werkloosheid onder ouders in de gemeente / mogelijke afname kinderen in de kinderopvang bij toenemende werkloosheid ouders (Quick Scan, 2020). • Bij de peuteropvang staan op dit moment minder peuters ingeschreven dan normaal. Gedurende de sluiting tot de zomer zijn er geen aanmeldingen geweest. Een mogelijke tweede sluiting geeft grote financiële problemen voor de grootste peuteropvangaanbieder en zet de gemeentelijke ambitie om ‘een voorschools aanbod van goede kwaliteit te regisseren voor de jeugd tot 4 jaar’ en het signaleren en vroegtijdig aanpakken van achterstanden, onder druk.
<i>Escalatie</i>	• <i>Kinderen van ouders met vitale beroepen zullen moeten worden opgevangen.</i> • <i>Goede afstemming en intensieve samenwerking kinderopvang en primair onderwijs bij opvang van kinderen 4 – 12 jaar is nodig.</i> • <i>Kunnen de peuteropvangaanbieders zich financieel redden als ze weer gedwongen moeten sluiten? Wat betekent dit voor de toegankelijkheid van het voorschools aanbod en het bereik van peuters op de langere termijn?</i>

Bronnen

- Doelenboom. (2020). *Algemene omschrijving*. <https://begroting2020.pijnacker-nootdorp.nl/programma-s/onderwijs/algemene-omschrijving>
- Erasmus. (2020). *Kwart internationale studenten verwacht niet naar Nederland te komen door corona*. <https://www.erasmusmagazine.nl/2020/05/26/kwart-internationale-studenten-verwacht-niet-naar-nederland-te-komen-door-corona/>
- Fransen, B. & van Winkel, E. (2018). *IKC-Uitvoeringsprogramma 2018 – 2024: onderwijshuisvesting gemeente Pijnacker-Nootdorp*.
- Gemeente Pijnacker-Nootdorp. (2020). *Basis- en voortgezet onderwijs*. <https://www.pijnacker-nootdorp.nl/direct-regelen/onderwijs/basis-en-voortgezet-onderwijs/33201>
- Parool. (2020). *Thuisisolatie na vakantie in 'oranje land' geldt als spijbelen: ouders riskeren boete*. <https://www.parool.nl/nederland/thuisisolatie-na-vakantie-in-oranje-land-geldt-als-spijbelen-ouders-riskeren-boete~b4b763b8/>
- PBL. (2020). *Gemeente Pijnacker-Nootdorp in vergelijking met het gemiddelde van alle regio's*. <https://kwaliteitvanleven.pbl.nl/content/profieltaart>
- Quick Scan. (2020). *Quick scan effecten Corona: t.b.v. midtermreview*.
- Rijksoverheid. (2020). *Onderwijs*. <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-covid-19/openbaar-en-dagelijks-leven/mondkapjes/onderwijs>
- Shonkhoff, J. (2020). *Stress, resilience and the role of science: responding to the Coronavirus*. <https://developingchild.harvard.edu/stress-resilience-and-the-role-of-science-responding-to-the-coronavirus-pandemic/>
- Telstar. (2020). *Aardverschuiving in plannen voor basisonderwijs en kinderopvang*. <https://www.telstar-online.nl/nieuws/actueel/103398/aardverschuiving-in-plannen-voor-basisonderwijs-en-kinderopvang->
- Telstar. (2020). *Toekomstige leerlingen van IKC Ackerswoude slaan eerste paal*. <https://www.telstar-online.nl/nieuws/actueel/104120/toekomstige-kinderen-van-ikc-ackerswoude-slaan-eerste-paal>
- Van Leeuwen, M. *Advies inzake de gevolgen van de coronacrisis voor het onderwijs (1)* [kamerbrief]. <https://www.onderwijsraad.nl/adviezen/publicaties/adviezen/2020/04/16/gevolgen-coronamaatregelen>
- Van Winkel, E. (2015). *Visie op samenwerking onderwijs & opvang: Pijnacker-Nootdorp*.
- VSV-Nee. (2020). *Regionaal programma vsv RMC-regio Haaglanden (28), 2021-2024*.

6. Economie & Glastuinbouw

Algemeen

Samen met het Westland en Lansingerland vormt Pijnacker-Nootdorp de top van de glastuinbouw. Niet alleen in Nederland, maar over heel de wereld. Door de gunstige ligging zijn belangrijke handels- en distributieknooppunten in Bleiswijk, Naaldwijk en Aalsmeer op een gemakkelijke manier te bereiken. Samen vormen zij het glastuinbouwcluster Greenport Westland-Oostland. Hoewel de glastuinbouw een grote werkgever is binnen de gemeente, heeft de zakelijke dienstverlening de grootste ontwikkeling doorgemaakt op het gebied van werkgelegenheid. Echter, Pijnacker-Nootdorp is met name een woongemeente en banen liggen met name in de regio (Ecorys, 2018).

De coronacrisis heeft zijn weerslag op de economie waarbij bepaalde sectoren zwaarder worden getroffen dan andere. Wereldwijde maatregelen om verspreiding van het coronavirus in te dammen veroorzaken bijvoorbeeld tijdens de eerste golf in maart een noodsituatie in de Nederlandse tuinbouw. Vraaguitval, logistieke problemen en tekort aan arbeidskrachten verstoren abrupt de cyclus van productie, handel en verkoop van bloemen, planten, groenten en fruit (Zuid-Holland, 2020).

Ambities van de gemeente Pijnacker-Nootdorp

Impact van corona

		Impact
INTERNATIONAAL	Economie	<ul style="list-style-type: none"> • Internationale handel (import én export) neemt af. In een scenario waarbij Corona onder controle is, wordt er in 2021 een herstel verwacht van 5,2% (IMF, 2020). • IMF-hoofdeconoom Gita Gopinath: "De werkgelegenheid blijft ver onder het niveau van voor de coronacrisis en op de arbeidsmarkt zijn de tegenstellingen groter geworden aangezien werknemers met een laag inkomen, jongeren en vrouwen harder worden getroffen." Ze vreest dat er dit jaar bijna 90 miljoen mensen in extreme armoede terechtkomen.
	<i>Escalatie</i>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Bij het opleven van het coronavirus is waarschijnlijk dat (lucht)verkeer weer stil zal komen te liggen waardoor vrachtcapaciteit afneemt en internationale handelsrelaties verstoord zullen worden.</i>
	(Glas)tuinbouw	<ul style="list-style-type: none"> • Uit cijfers van het CBS blijkt dat de export van sierteelt in 2018 goed was voor €5,4 miljard . De exportwaarde van bloemen en planten is in maart met 32% afgenomen ten opzichte van 2019, meldt Floridata . In de laatste week van maart verloor de export zelfs 77 "omzet" (Provincie Z-H, 2020). De exportwaarde van groenteteelt is met 1% afgenomen ten opzichte van het jaar ervoor en de exportwaarde van fruit steeg met 2% (CBS, 2020). • "Arbeidstekorten voor oogst ontstaan omdat arbeidsmigranten huiswaarts zijn gegaan. In de glastuinbouw werkt 31% van de bedrijven normaliter met arbeidsmigranten". (Provincie Z-H, 2020).
	<i>Escalatie</i>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Naast dat bij een tweede "wereldwijde lockdown" medische goederen weer voorrang zullen krijgen in het (beperkte) luchtverkeer, heeft ook het weer stil komen te liggen van passagiersvervoer gevolgen voor de export van tuinbouwproducten. Deze worden namelijk vaak efficiënt meevervoerd als "lowerdeck" vracht (Greenports, 2020).</i>
NATIONAAL	Steunmaatregelen overheid	<ul style="list-style-type: none"> • Hoewel tijdens de economische crisis van 2008/09 de financiële aandacht voornamelijk ging naar het redden van banken, gaat tijdens de corona de aandacht voornamelijk naar het redden van de arbeidsmarkt en sociale zekerheid. Om te vergelijken: in 2008/2009 bedroeg de arbeidsmarktimpuls 0,6% van het bbp en in de huidige corona crisis ging het in juni al om 4,0% van het bbp (CPB 2011; CPB 2020). • De TOZO vult het inkomen van zelfstandigen aan tot bijstandsniveau en is onafhankelijk van omvang inkomstentertugval. Tozo 3.0 loopt tot en met juli 2021 (Rijksoverheid, 2020). Het doel van de NOW is het ondersteunen van werk en inkomen. Bij NOW 3, die tot 1 juli 2021 loopt, wordt echter ook expliciet genoemd dat "bedrijven en werknemers zich moeten aanpassen aan de huidige economische situatie". De tegemoetkoming aan bedrijven voor loondoorbetaling wordt dan ook in stappen afgebouwd en werkgevers krijgen nu ook de ruimte om de loonsom te laten dalen zonder dat dit ten koste gaat van de NOW subsidie (Rijksoverheid, 2020). • Het kabinet erkent in een kamerbrief dat de NOW-regeling tekortschiet voor ondernemers die werken met seizoenarbeiders (Wiebes, 2020). Dit zijn voornamelijk ondernemers uit de land- en tuinbouwketen die vooral in het voorjaar een grote omzetpiek hebben. Het omzetverlies binnen met name de sierteelt is groot terwijl de loonkosten doorlopen, maar ze voldoen desondanks niet aan de criteria van de NOW-regeling. In het najaar was het voor bedrijven in de voedingstuinbouw en de sierteelt mogelijk om (onder bepaalde voorwaarden) eenmalig een tegemoetkoming te krijgen (RVO, 2020). • De steun vanuit de overheid bestond (en bestaat) uit sterk vereenvoudigde maatregelen die snel moesten worden ingevoerd waardoor er een grotere kans is op fraude. • "Het kabinet is gekomen met een steunpakket van €650 miljoen voor land en tuinbouwbedrijven die door de coronacrisis in de problemen zijn gekomen. De regeling is gesloten en er is gedeeltelijk gebruik gemaakt van het steunpakket. De problemen in de land en tuinbouwsector zijn echter nog niet voorbij. Investerings in innovatie en verduurzaming blijven achter, en een derde geeft op basis van onderzoek aan nog liquiditeitsproblemen te hebben. Wel stijgen de omzetten weer." (Provincie Z-H, 2020).

Impact

- Escalatie*
- *Vraag is of de overheid weer met ondersteuningsmaatregelen zoals de NOW of TOZO kan / gaat komen, zoals bij de eerste lockdown. Als de buffer van de flexibele schil op is (zie scenario 1) dan zullen er uiteindelijk ook ontslagen gaan vallen in de kern (vaste personeelsbestand).*
- Economie**
- Waar het IMF in eerste instantie een krimp van ruim zeven procent voorspelde, zijn ze aan het einde van 2020 iets minder somber. Het IMF gaat nu uit van een krimp van ruim vijf procent (IMF, 2020). ING (2020) voorspelt in scenario waarbij de maatregelen langzaam worden afgebouwd een daling van het BBP van tussen de 6 en 8% in 2020. Dit zal in een later stadium resulteren in het verdwijnen van banen, waarbij bepaalde sectoren meer worden getroffen dan anderen. Binnen twee jaar zal de economie weer terug is op het oude niveau.
  - Aantal werknemersbanen is van februari op maart 2020 met 23.000 afgenomen. Werkloosheidpercentage en aantal uitkeringen stijgt uitzonderlijk snel (en het meest onder jongeren omdat zij het vaakst een flexibel arbeidscontract hebben) (CBS, 2020; UWV, 2020). Aan het eind van het eerste kwartaal van 2020 waren er 21% minder vacatures dan in deze periode in 2019 (CBS, 2020), dit is een afname van 60.000 vacatures (de grootste daling ooit gemeten). Daar staat tegenover dat het aantal vacatures in het ICT, onderwijs en de bouw is gestegen.
  - Kwetsbaarheid van werknemers hangt af van (1) sector (en beroep/functie) en (2) het type dienstverband.
    - (1) Sector
      - De sectoren die het zwaarst worden getroffen zijn: Horeca; Detailhandel (o.a. kleding, schoenen); Cultuursectoren; Sierteelt; Luchtvaart
      - Sectoren die ook een flinke afname van volumeontwikkeling meemaken zijn: Technologische industrie; (Personen)vervoer (taxi, ov etc.)
      - Een gemiddelde afname is er voor: Groothandels; Chemie; Bouwnijverheid; Maakindustrie
      - Sectoren die een (kleine) groei doormaken zijn: Detailhandel (food, *dit verklaart waarom groentetelers minder omzetverliezen zien dan bijvoorbeeld sierteelt*); Detailhandel non-food (wonen, elektronica); Gezondheids- en welzijnzorg; Openbaar bestuur; Post- en koeriersdiensten
(ING/CBS, 2020; ; SCP, 2020; Waarstaatjegemeente/UWV, 2020)
    - (2) Type dienstverband
      - Door corona zitten sommige bedrijven een half jaar zonder of met een sterk reduceerde omzet (vaste lasten zoals huur en personeelskosten lopen immers door). De tendens is dat tijdelijke contracten niet verlengd worden, er ontslagen vallen en bedrijven failliet zullen gaan zodat de werkgelegenheid afneemt. De vraag naar financiële bijstand zal daardoor stijgen en er is een reële kans dat schuldenproblematiek op nationaal niveau zal oplopen. In de economische crisis van 2008/2009 was te zien dat in de 'flexibele schil', die bestaat uit flexwerkers en zelfstandigen, de meeste ontslagen zullen vallen (Josten, 2011). Het SCP (2020) verwacht dat dit patroon ook als gevolg van de corona crisis de komende tijd te zien zal zijn. De flexibele schil fungeert namelijk als buffer voor werkgevers waardoor personeelskosten bij tegenslag makkelijk gereduceerd kunnen worden. Pas als de omzetzijde doorzet en er geen steunmaatregelen of ontslagregelingen meer zijn, zullen er in het vaste personeelsbestand (de kern) ontslagen vallen (Kalleberg, 2001). Omdat er in 2020 meer mensen in de flexibele schil zitten dan in 2008¹, is de verwachting dat meer mensen zonder werk komen te zitten.
  - Naast dat de coronacrisis leidt tot aanbodterugval is er vraaguitval. Deze vraaguitval komt door het coronavirus zelf, de dreiging ervan (Koolman 2020) en (anticipatie op) een teruglopend besteedbaar inkomen. Zo heeft het consumentenvertrouwen een historische daling

¹ In 2008 waren er ca. 3.700.000 mensen met een flexibele arbeidsrelatie tegenover ca. 4.950.000 in 2019 (CBS, 2020).

Impact

doorgemaakt (CBS 2020; CBS Statline 2020). Vrijwel alle conjunctuurgevoelige sectoren worden vroeg of laat geraakt door een lager consumptie- en investeringspatroon, zoals de toerisme-, detailhandel-, metaal-, bouw- en bankensector.

Escalatie

- *Bij een opleving van Corona zullen de maatregelen ook weer strikter worden die op hun beurt weer een weerslag hebben op de economie en werkgelegenheid. "Wel is er in dit scenario meer kennis voorhanden dan bij de eerste golf en zullen er meer gerichte maatregelen genomen kunnen worden waardoor een groter deel van de economie kan blijven draaien. De grootste omzetsdaling zal te zien zijn in dezelfde sectoren als in scenario 1: horeca, luchtvaart en reisbranche" (ING, 2020).*

(Glas)tuinbouw

- De tuinbouwexport was in april 2020 11% lager dan in april 2019. De daling was met 35% het hoogst voor de export van snijbloemen. Dat melden het CBS en onderzoeksinstituut Wageningen Economic Research op basis van onderzoek op verzoek van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (Provincie Z-H 2020). De coronacrisis raakt elke schakel in de keten van uitgangsmateriaal tot productie, handel, verwerking en verkoop. In maart daalde de veilingomzet van snijbloemen (37%), potplanten (32%) en tuinplanten (23%) (Provincie Z-H, 2020).
- "De schade voor de Nederlandse land en tuinbouw als geheel wordt geschat op €5 miljard. De Regiegroep Coronacrisis Tuinbouw schat dat voor de sierteelt de schade oploopt naar €2,2 miljard" (Provincie Z-H, 2020).
- De grote verliezen in het voorjaar werden met name geleden door het wegvallen van de internationale vraag. Een paar maanden later lijkt het beter te gaan met glastuinbouwbedrijven. De glastuinders hebben minder aangeplant en de lokale vraag naar bloemen en planten steeg. Het aanbod was dus lager en de (lokale) vraag hoog. Hierdoor konden er goede verkoopprijzen voor de producten gevraagd worden. Glastuinders die produceren voor de horeca hebben door de tweede golf en de daaruit volgende maatregelen wel weer een tweede klap te verwerken.
- De glastuinbouw werkt al langer met strenge hygiëne-eisen voor het preventief buitenhouden van onder andere vuiligheid, ongewenste bacteriën, virussen en schimmels die een risico kunnen vormen voor teelt, oogst of kweek zoals bijvoorbeeld het recente Tomato Brown Rugose Fruit (ToBRF)-virus (Woltering, 2020). Deze protocollen en routines kunnen ook helpen tegen verspreiding van het coronavirus. Vaak is er een sluis waarin handen en schoenen worden ontsmet al standaard en wordt er bijvoorbeeld ook al gewerkt met handschoenen (die vaak worden verwisseld voor schone) (Schenkeveld, 2020). Daarnaast zijn de paden in de kassen breed genoeg om 1,5 meter afstand te houden. Het besmettingsgevaar ligt dus niet zozeer op de werkvloer zelf, maar meer bij het transport van en naar werk en de huisvesting van de (veelal) arbeidsmigranten.

REGIONAAL

Faillissementen

- Opvallend is dat het aantal faillissementen in de periode mei tot oktober lager ligt dan in dezelfde periode in 2019 (zie figuur 2, CBS, 2020). Dit is te verklaren door de steunpakketten die immers ook bedrijven in stand houden die het anders niet hadden gehaald. Mochten de steunpakketten niet worden verlengd, maar de maatregelen wel worden verscherpt dan zal het aantal faillissementen naar verwachting sterk toenemen.

Glastuinbouw

- De provincie Zuid-Holland zet in op het promoten van 'korte keten initiatieven' om zo een compensatie te zoeken voor de weggefallen internationale afzetmarkt. Daarnaast heeft de provincie 40.000 euro beschikbaar gesteld voor een onderzoek naar alternatief hergebruik van het overschot aan tuinbouwproducten. Het onderzoek wordt uitgevoerd in opdracht van BioBoost, in samenwerking met Greenport West-Holland. Andere financiers van het onderzoek, naast de provincie, zijn de gemeente Westland en Stichting Innovatie Glastuinbouw (SIGN). Waar bloemen en planten nu veelal worden vernietigd of gebruikt voor compost wordt er nu onderzocht of bijvoorbeeld kleur-, geur- en smaakstoffen van de bloemen/planten mogelijk hergebruikt kunnen worden in de cosmetische-, geur- en smaakindustrie (Z-H, 2020).

GEMEENTELIJK

Steunmaatregelen overheid

- In Pijnacker-Nootdorp waren er 650 Tozo aanvragen in maart/april/mei en 60 aanvragen in juni (QuickScan). Het ligt aan de branche/diensten of de 1,5 meter samenleving werkbaar is voor deze ondernemers en zij dus zonder de Tozo afkunnen in de toekomst.

Impact

- In juni waren er 285 NOW toekenningen in de gemeente Pijnacker-Nootdorp (UWV, 2020).
  - Kans dat een aantal bedrijven die eigenlijk failliet zouden gaan door de steunmaatregelen langer in leven zijn gehouden.
- Escalatie*
- *Afhankelijk of de overheid de NOW / Tozo regelingen wel/niet verlengt zullen bedrijven en zelfstandigen in de problemen kunnen komen (afhankelijk van sector structuur Pijnacker-Nootdorp)*
- Glastuinbouw**
- Er zijn 152 glastuinbouwbedrijven in Pijnacker-Nootdorp. Hieronder vallen 46 groentebedrijven (jaarlijks ca. 152 ha van de kas beteeld) en 84 sierteeltbedrijven (jaarlijks ca. 173 ha beteeld). Sierteelt is door corona aanzienlijk zwaarder getroffen dan de groenteteelt, wat dus ongunstig uitpakt voor Pijnacker-Nootdorp.
  - In het begin van de corona crisis werd er veel schade geleden omdat er ontzettend veel weggegooid werd. Uiteindelijk is dit weer herpakt doordat de afname dichter bij huis goed ging (potplanten, sierteelt, buitenteelt). Dit ging zo goed dat sommige ondernemers topjaren hebben gedraaid (Focusgroep).
  - Uit ambtelijke signalen van de gemeente en de bredere ervaring van Berenschot in de sector komt het beeld naar voren dat de ING en de ABN Amro terughoudend zijn in het verlenen van financieringen. De Rabobank doet, gevoed door haar beleid, de inspanning om elke casus apart te bekijken en te financieren. Wel zou daarbij een toets van 30% eigen vermogen als het gaat om financiering een harde eis zijn. Verder is het een belangrijke vraag of het beleid ook 'op de werkvloer' wordt toegepast en daarmee wordt herkend door de ondernemers zelf.
  - Eventuele faillissementen binnen de glastuinbouw kunnen ook voor kansen zorgen in de reconstructie van de glastuinbouw: de betere (innovatieve / duurzame) bedrijven groeien en de "ophouders" ruimen het veld (Focusgroep).
- Arbeidsmigranten**
- Uit een enquête, die in het kader van huisvesting van arbeidsmigranten is gehouden, blijkt dat een heel groot deel van werknemers die werkzaam zijn in de glastuinbouw arbeidsmigranten zijn. Maar uit deze enquête blijkt ook dat zestig procent van deze arbeidsmigranten het jaar rond aan het werk is en dus niet voor drie maanden. Dat is 700 FTE ongeveer (Focusgroep).
  - De glastuinbouw heeft in de eerste paar maanden van de coronacrisis geen last gehad van de huiswaarts gekeerde arbeidsmigranten. Op verschillende bedrijven kwamen processen namelijk stil te liggen waardoor uitzendbureaus konden schuiven. Vanuit de glastuinbouwers is er ook nu (nog) geen roep om tekort aan personeel (Focusgroep).
- Ondernemers**
- Hoewel het aantal faillissementen in de regio toenam, waren er minder faillissementen in Pijnacker-Nootdorp dan gedacht. In de gemeente bevinden zich relatief weinig bedrijven in zwaar getroffen sectoren (acht procent van het totale aantal bedrijven, zie figuur 1). Wel is de arbeidsmarkt kwetsbaar omdat er redelijk veel flexwerk in de gemeente en regio is.
  - De landelijk zwaar getroffen sector horeca heeft dankzij de versnelde terrasverruiming (waar er dertien van zijn aangevraagd waarvan twaalf goedgekeurd) redelijk goed kunnen draaien. Wel hebben de kleinere cafés en restaurants het lastiger vanwege de te handhaven maatregelen. Ook moet in het najaar nog worden gezien in hoeverre er nog gebruik gemaakt kan worden van het terras. Echter, als gevolg van oplopende besmettingen moest de horeca in oktober wederom haar deuren sluiten (Rijksoverheid, 2020).
  - De verwachting vanuit de branchevereniging en de centrummanagers is dat twintig procent van het aantal winkels in Pijnacker-Nootdorp versneld zal gaan stoppen. Er was al een transitie binnen de detailhandel waarbij de vraag naar fysieke winkels afnam en online winkelen toenam en deze beweging wordt door de coronacrisis versneld. Dit zorgt voor een ruimtelijke uitdaging waarbij winkelcentra aantrekkelijk moeten blijven voor zowel ondernemers als inwoners om naar toe te gaan (Focusgroep).
  - De moeilijkheden met financiering zijn ook terug te zien bij de ondernemers die zich willen vestigen op bedrijventerreinen. Afstemming met de bank is ingewikkelder, moeilijker en duurt langer (Focusgroep).
  - Er was te zien dat mensen heel graag hun lokale ondernemers willen ondersteunen wat tevens werd aangejaagd door de actie "Heel Pijnacker-Nootdorp helpt". Hier ligt een kans om dat bewustzijn onder inwoners te vergroten en te zorgen dat zij ook vooral lokaal hun middelen besteden en de lokale ondernemers een warm hart toedragen. Dit biedt ook kansen voor de glastuinbouwers en andere foodbedrijven. Er

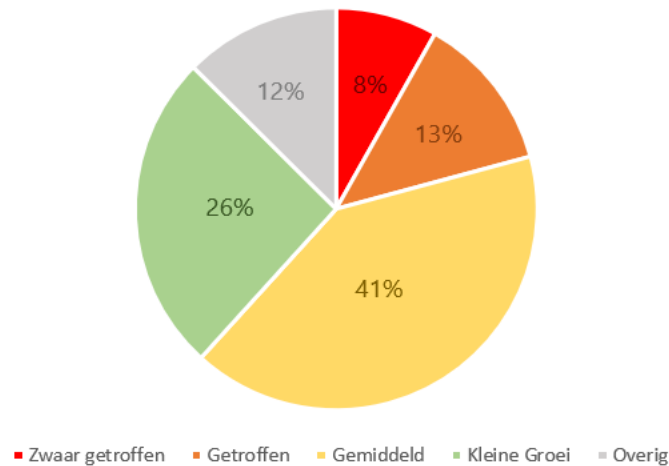
Impact

was in de gemeente te zien dat mensen het leuk vonden om bij de lokale glastuinbouwers en boeren producten te kopen. Dit betekent verkortere ketens, minder vervoersbewegingen en is dus duurzamer. (Focusgroep).

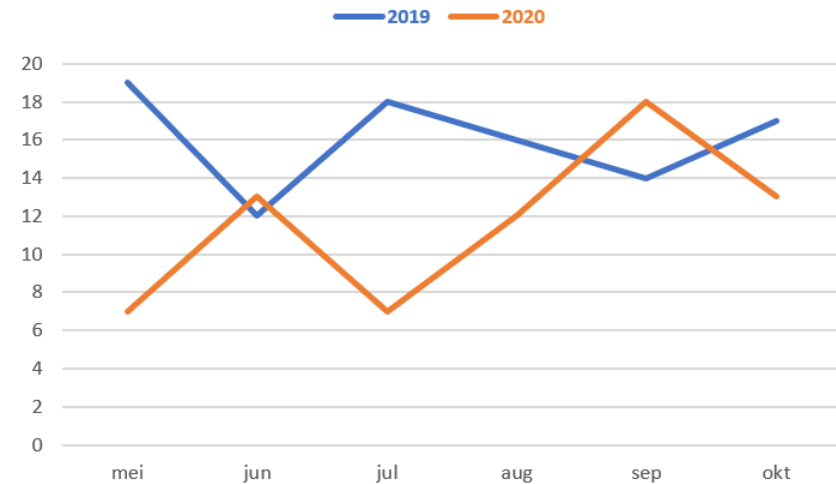
- Corona zorgde ook voor meer innovatie en cohesie onder de ondernemers in Pijnacker-Nootdorp die nu nog meer de urgentie voelen om mensen naar de centra te trekken. Er werden allerlei lokale acties bedacht (social points die ingezet konden worden bij maatschappelijke organisaties of pluspunten die ingezet konden worden bij andere ondernemers). Daarnaast heeft de Viergang heeft een digitale app ontwikkeld, is RV Webdiensten voorlichting gaan geven op scholen en heeft Schep Welding units gebouwd voor ICs bij ziekenhuizen.

- Overig**
- W.b.t. grondverkoop: bedrijven die onzekerheid voelen schuiven de termijnen op en de gemeente bewoog daarin mee waardoor ontwikkelingen langzamer gaan. Maar er vinden nog steeds volop acquisitie gesprekken plaats en er is nog geen vraaguitval. Regionaal was de markt namelijk zwaar overspannen. Wonen ziet er iets rooskleuriger uit dan de bedrijventerreinen omdat bedrijven wellicht in de toekomst hun financiering niet meer rond kunnen krijgen (Focusgroep).

Figuur 1: Bedrijvenstructuur in Pijnacker-Nootdorp & invloed corona

Figuur 2: Aantal faillissementen in agglomeratie 's-Gravenhage

Bronnen

CBS (2020). *Daling export tuinbouwproducten*. <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2020/26/daling-export-tuinbouwproducten-in-april-2020>

CBS (2020). *Grootste daling consumentenvertrouwen ooit*. 22 april 2020. <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2020/17/grootste-daling-consumentenvertrouwen-ooit>

CBS. (2020). *Werkzame beroepsbevolking; positie in de werkring*. <https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/82646NED/table?dl=3e1D7>

CBS. (2020). *Faillissementen; bedrijven en instellingen regio*. <https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/82522NED/table>

CBS Statline (2020). *Consumentenvertrouwen, economisch klimaat en koopbereidheid; gecorrigeerd*. <https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/83693NED/table?dl=3A878>

CPB (2011). *Effecten stimuleringspakket; Op verzoek van het Ministerie van Financiën*. Den Haag: Centraal Planbureau.

CPB (2020d) *Juniraming 2020*. Den Haag: Centraal Planbureau.

Doelenboom. (2020). *Algemene omschrijving*. <https://begroting2020.pijnacker-nootdorp.nl/programma-s/economie-en-glastuinbouw/algemene-omschrijving>

Ecorys. (2018). *Economische analyse Pijnacker-Nootdorp*.

Greenports. (2020). *Luchtvrachtcapaciteit nu opschroeven voor behoud handelsrelaties*. <https://www.greenports-nederland.nl/nl/persbericht-luchtvrachtcapaciteit>

IMF. (2020). *World Economic Outlook, June 2020 : The Great Lockdown*. <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2020/06/24/WEOUpdateJune2020>

ING. (2020). *Een vijfde van de economie ligt stil in april en mei*. <https://www.ing.nl/zakelijk/kennis-over-de-economie/onze-economie/de-nederlandse-economie/publicaties/ing-scenarios-coronavirus-en-de-nederlandse-economie.html>

Josten, E. (2011). *Werkgevers over de crisis*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Kalleberg, A. (2001). Organizing flexibility: the flexible firm in a new century. *British Journal of Industrial Relations*, 39(4), 479-504.

Koolman, X. (2020). *Het is het virus, niet de lockdown*. 26 mei 2020. ESB blog. <https://esb.nu/blog/20059629/het-is-het-virus-niet-de-lockdown>

KVK. (2020). *Tozo 2.0: inkomensondersteuning en leningen*. <https://www.kvk.nl/corona/tozo-inkomensondersteuning-en-leningen/>

OnderwijsgroepNWH. (2020). *Licentieverlenging Gewasbescherming*. <https://www.onderwijsgroepnwh.nl/cursus/licentieverlenging-gewasbescherming>

PBL. (2020). *Gemeente Pijnacker-Nootdorp in vergelijking met het gemiddelde van alle regio's*. <https://kwaliteitvanleven.pbl.nl/content/profieltaart>

Pijnacker-Nootdorp. (2020). *Glastuinbouw*. <https://www.pijnacker-nootdorp.nl/direct-regelen/ondernemen/glastuinbouw/33784/>

Rijksoverheid. (2020). *Het coronavirus en de horeca en evenementen*. <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-covid-19/ondernemers-en-bedrijven/horeca>

Rijksoverheid. (2020). *Overzicht regelingen landbouw-, tuinbouw- en visserijsector*. <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-financiële-regelingen/overzicht-financiële-regelingen/overzicht-specifieke-regelingen-landbouw--tuinbouw--en-visserijsector>

Rijksoverheid. (2020). *Veranderingen per 1 oktober*. <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-financiële-regelingen/overzicht-financiële-regelingen/tozo/veranderingen-per-1-oktober>

Rijksoverheid. (2020). *Veranderingen per 1 oktober*. <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-financiële-regelingen/overzicht-financiële-regelingen/now/veranderingen-per-1-oktober>

RVO. (2020). *Tegemoetkoming sierteelt en onderdelen voedingstuinbouw*. <https://www.rvo.nl/subsidie-en-financieringswijzer/tegemoetkoming-sierteelt-voedingstuinbouw>

Schenkeveld. (2020). *Alert zijn op hygiëne zit in onze sector ingebakken*. <https://www.groentennieuws.nl/article/9234517/alert-zijn-op-hygiene-zit-in-onze-sector-ingebakken/>

SCP. (2020). *Maatschappelijke gevolgen van corona. Verwachte gevolgen van corona voor scholing, werk en armoede*. <https://www.scp.nl/publicaties/publicaties/2020/07/09/verwachte-gevolgen-van-corona-voor-scholing-werk-en-armoede>

UWV. (2020). *Factsheet aanvragen NOW regelingen*. <https://www.uwv.nl/zakelijk/Images/factsheet-now.pdf>

UWV. (2020). *Nieuwsflits Arbeidsmarkt, Mei 2020*. 18 juni 2020. Amsterdam: UWV.

Waarstaatjegemeente/UWV. (2020). *Branches naar groeiverwachting*. https://www.waarstaatjegemeente.nl/jive?workspace_guid=bf3afc13-1260-4cf9-ad2f-e923a6c570ef

Waarstaatjegemeente/UWV. (2020). *Ww-uitkeringen. Pijnacker-Nootdorp*. https://www.waarstaatjegemeente.nl/jive?workspace_guid=b4e05c21-f6d2-4c50-98c2-bc36ffe3

Wiebes. (2020). *Noodpakket banen en economie [Kamerbrief]*. https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2020Z06352&did=2020D13456

Woltering. (2020). *Hoe besmettelijk zijn corona en plantenvirussen?* <https://www.foodagribusiness.nl/hoe-besmettelijk-zijn-corona-en-plantenvirussen/>

Zuid Holland. (2020). *Coronavirus*. <https://www.zuid-holland.nl/actueel/coronavirus/>

Zuid Holland. (2020). *Economie*. <https://www.zuid-holland.nl/onderwerpen/economie/>

Zuid Holland. (2020). *Provincie steunt onderzoek nuttig gebruik 'corona'-overschot tuinbouw*. <https://www.zuid-holland.nl/actueel/nieuws/april-2020/provincie-steunt-onderzoek-nuttig-gebruik-corona/>

7. Ruimte en wonen

Algemeen

Pijnacker-Nootdorp telt 54.331 inwoners en heeft een oppervlakte van 38,60 km² (waarvan 0,95 km² water). De gemeente kent de volgende kernen: Delfgauw, Nootdorp en Pijnacker. Om de kernen van Pijnacker-Nootdorp bevinden zich natuur- en recreatieterreinen en agrarische bestemmingen (met name glastuinbouw). In Pijnacker-Nootdorp is de gemiddelde vraagprijs van aangeboden woningen sinds 2017 gedaald, met een lichte stijging in 2020 (Huizenzoeker). Het aantal aangeboden woningen in de gemeente is sinds 2013 sterk gedaald (Huizenzoeker). De gemeente heeft nog een aantal woningbouwprojecten (Ackerswoude, Keijzershof, Tuindershof en de Scheg) en daarbovenop verwacht de gemeente dat er tot 2040 nog ongeveer 4.000 nieuwbouwwoningen nodig zijn. Opvallend is dat de WOZ-waarde van de woningen met een gemiddelde van €315.000 in de gemeente Pijnacker-Nootdorp ver boven het Nederlands gemiddelde ligt (CBS, 2019). Deze is sinds 2015 ieder jaar gestegen (CBS, 2019). Pijnacker-Nootdorp kent relatief weinig alleenstaande huishoudens; 75,8% van de huishoudens in de gemeente is samenwonend (CBS, 2019). Het aandeel koopwoningen is in Pijnacker-Nootdorp met 71,4% aanzienlijk hoger dan het Nederlands gemiddelde van 57,4% (Pijnacker-Nootdorp in cijfers, 2019). De relatief kleine huursector bestaat in Pijnacker-Nootdorp uit 20,1% sociale huur en 8,5% particuliere huur (Pijnacker-Nootdorp in cijfers, 2019). In de Woonvisie van Pijnacker-Nootdorp (vastgesteld in juni 2020) staan vier pijlers centraal met aparte thema's in het woonbeleid. Dit zijn: mooi wonen, prettig leven; passende woningen voor inwoners; duurzaam wonen; en een thuis voor alle doelgroepen (Woonvisie 2020-2030). Op 1 januari 2022 wordt de nieuwe omgevingswet van kracht. Hier is een programmaplan voor gemaakt.

Ambities van de gemeente Pijnacker-Nootdorp

Impact van corona

INTERNATIONAAL	
NATIONAAL	<p>Woningverkoop</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ondanks de coronacrisis is een stijgende trend te zien in de prijzen van koopwoningen op nationaal niveau (CBS). Wel stijgen de huizenprijzen door de coronacrisis minder hard dan voorheen, waardoor de oververhitte woningmarkt wat gekalmeerd wordt. De verwachting is dat de effecten op de woningmarkt steeds meer zichtbaar worden naarmate de coronacrisis langer duurt. De structurele krapte op de woningmarkt is echter niet voorbij (Vereniging Eigen Huis, 2020). • De gemiddelde huizenprijs zal dit jaar naar verwachting nog stijgen doordat de krapte op de woningmarkt aanhoudt, maar vanaf het einde van 2020 zal een daling inzetten van 2,1 procent gevolgd door een daling van 3,7 procent het jaar daarop (De Volkskrant, 2020). • Er worden soms extra coronaclausules opgenomen in koopcontracten. Die maken het mogelijk om het koopcontract te ontbinden wanneer een ernstige gezondheidssituatie ontstaat bij de koper of verkoper (Vereniging Eigen Huis, 2020). <p><i>Escalatie</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>De werkgelegenheid daalt sterk. Dit leidt samen met de angst voor baanverlies tot minder vraag naar koopwoningen. Hierdoor zullen er minder huizen worden verkocht en huizenprijzen zullen dalen (Gelderse impactmonitor, 2020).</i> <p>Hypotheek</p> <ul style="list-style-type: none"> • Voor mensen die door de coronacrisis te maken krijgen met minder inkomen of inkomensonzekerheid kan het moeilijk worden om een hypotheek af te sluiten (Vereniging Eigen Huis, 2020). • Door de lage hypotheekrente, en omdat veel mensen die al een huis bezitten hebben gekozen voor lange rentevaste perioden van tien tot twintig jaar, vormt de betaalbaarheid van een hypotheek echter (nog) niet per definitie een risico (Vereniging Eigen Huis). • Door werkloosheid door ontslag, of gebrek aan inkomen bij ZZP'ers kunnen betalingsproblemen ontstaan (Vereniging Eigen Huis). <p>Huur</p> <ul style="list-style-type: none"> • De nationale huurmarkt is flink afgeremd door corona. De gemiddelde vierkante meterprijs van vrije sector huurwoningen is in vijf jaar niet zo weinig gestegen als in het eerste kwartaal van 2020 (Vastgoedmarkt, 2020). • Voor huurders kan een koopwoning kansrijker zijn dan ze gewend waren omdat de maandelijkse lasten vaak lager liggen dan bij een huurwoning. (Vereniging Eigen Huis, 2020). <p>Omgevingswet en omgevingsvisie</p> <ul style="list-style-type: none"> • De Omgevingswet zal niet op 1 januari in 2021 in werking treden, maar wordt vanwege de coronacrisis uitgesteld naar 1 januari 2022 (Kamerbrief, S. van Veldhoven – Van der Meer, 1 april 2020). <p>Woningbouw</p> <ul style="list-style-type: none"> • De bouw heeft nauwelijks te maken gehad met sluiting en hebben dus de omzetterugval kunnen beperken. Bij nieuwbouw kan er nog redelijk worden doorgewerkt aan lopende projecten. Door het protocol <i>samen veilig doorwerken</i> kunnen medewerkers in de bouw veilig werken en komt het werk niet stil te liggen (Rijksoverheid, 2020). • Er zijn echter wel gevolgen voor de renovatiesector te merken: woningcorporaties en zorginstellingen stellen renovatiewerkzaamheden uit omdat ze geen extra besmettingsgevaar willen voor hun bewoners en patiënten (ING, 2020). • Het aantal bouwvergunningen is sinds begin 2018 gedaald. Bouwvergunningen zijn een belangrijke indicator voor de toekomstige nieuwbouwproductie. Hierdoor (mede-door de stikstofbeperkingen) krimpt de sector (Impactanalyse en monitor, 2020; Rabobank, 2020).

		<ul style="list-style-type: none"> Als gevolg van de daling van de verlening van bouwvergunningen is de verwachting dat, ook zonder eventuele extra daling door corona-effecten, het aantal nieuwwoningen op de korte termijn gaat dalen (Impactanalyse en monitor, 2020). Op de lange termijn is de bouwsector kwetsbaar. De kans op vertraging van projecten neemt toe. Buitenlandse werknemers keren deels terug naar hun land van herkomst, waardoor sommige disciplines op de bouwplaats dreigen weg te vallen (Rabobank, 2020).
	<i>Escalatie</i>	<ul style="list-style-type: none"> <i>Sterke afname in nieuw- en verbouw kost veel banen (QuickScan).</i> <i>Er ontstaan serieuze problemen als de crisis aanhoudt en meer capaciteit uitvalt, bijvoorbeeld als buitenlandse bouwvakkers niet terugkeren naar Nederland (Vereniging Eigen Huis, 2020).</i>
	Steunmaatregelen bouwsector	<ul style="list-style-type: none"> Er zijn diverse steunmaatregelen waar bouwbedrijven wegens de coronacrisis gebruik van mogen maken. Zo is er de NOW-regeling waardoor werkgevers een aanvraag kunnen indienen voor een substantiële tegemoetkoming en hiervoor van UWV een voorschot ontvangen waardoor zij werknemers met een vast contract door kunnen betalen (Bouwend Nederland, 2020). Er zijn diverse fiscale maatregelen genomen voor ondernemers (Bouwend Nederland, 2020). Het is mogelijk om uitstel van belastingbetaling aan te vragen door het coronavirus (Bouwend Nederland, 2020). Kleinere ondernemers kunnen gebruik maken van de Klein Krediet Corona (KKC).
REGIONAAL		
GEMEENTELIJK	Woningverkoop	<ul style="list-style-type: none"> Pijnacker-Nootdorp heeft relatief veel koopwoningen (70% van het woningaanbod) (Allecijfers, 2020). Het aanbod van deze koopwoningen is hetzelfde gebleven. Er was een kleine dip in de verkoop maar deze is inmiddels weer aangetrokken en op hetzelfde niveau als een jaar geleden. De vraagprijzen van woningen zijn gestegen (QuickScan). De gemeente Pijnacker-Nootdorp bouwt voornamelijk voor de duurdere woonsoorten en de vraag is of mensen nog bereid zijn om veel geld te investeren. Het risico is dat mensen eerder blijven zitten op de plek waar ze zitten waardoor de wooncarrière stagneert. De vraag aan de onderkant is er wel, alleen is Pijnacker-Nootdorp niet een gemeente die de regionale woningnood zal gaan oplossen (Focusgroep). Wel moet in het achterhoofd worden gehouden dat bepaalde groepen financieel hard geraakt zullen worden door de coronacrisis. Er moet dus wel aandacht uitgaan naar de betaalbaarheid van woonruimte.
	<i>Escalatie</i>	<ul style="list-style-type: none"> <i>Een landelijke lockdown en het verergeren van de economische gevolgen kunnen leiden tot een toename van gedwongen verkoop.</i> <i>Als mensen meer thuis moeten zitten dan zal de behoefte aan ruimte in en rondom het huis toenemen. Dit kan een trek vanuit de stad naar Pijnacker-Nootdorp betekenen waardoor de vraag naar woningen kan toenemen (Focusgroep). Om te illustreren: 75 procent van de woningen in Pijnacker-Nootdorp zijn grondgebonden en in Den Haag is dit (slechts) 21% (zie figuur 1).</i>
	(Woning)bouw	<ul style="list-style-type: none"> De nieuwbouwproductie in Pijnacker-Nootdorp gaat goed en loopt voorsnog gewoon door, de focus ligt hierbij eerder op temporiseren dan op nog meer nieuwbouw. De gemeente wil namelijk graag de mogelijkheid bieden voor een lokale carrière. (Nieuwbouw trekt voornamelijk mensen uit de regio waardoor de kans op een lokale carrière kleiner wordt. Meer mensen uit de regio betekent daarnaast ook een hogere druk op de woningmarkt.)

Omgevingswet en omgevingsvisie

- Door de onzekerheid die Corona met zich meebrengt is er de vraag of er nog budget beschikbaar is/blijft om nieuwe projecten te ontwikkelen (Focusgroep).
- In verschillende gemeenten loopt de ontwikkeling van de omgevingsvisie vertraging op, wegens uitstel of aanpassing van het participatieproces. In sommige gemeenten verandert de inhoud van de Omgevingsvisie. Er wordt dan bijvoorbeeld besloten om wegens corona geen uitspraken te doen over nieuwe grootschalige woningbouw, omdat de snelheid van de ontwikkeling van gemeenten door grote onzekerheden moeilijk te bepalen is. De visie ziet er dan wat abstracter uit en er wordt meer in termen van waarden gesproken om richting te geven.
- Ook verandert het proces van participatie. Zo vindt het participatieproces door de coronamaatregelen digitaal plaats. Soms wordt er voor gekozen om inwoners later in het proces te betrekken en eerst een ontwerp-visie te maken.

Huur

- Er is een lichte stijging in het aanbod van huurwoningen (QuickScan). Het is voor Pijnacker-Nootdorp relevant om te onderzoeken waar dit door komt (corona, of een andere oorzaak?).
- Er is een vermindering in mutaties van sociale huur (QuickScan). Corporaties geven op diverse manieren invulling aan betalingsregelingen voor huurders die door de crisis tijdelijk hun huur niet kunnen betalen (QuickScan).
- Er is een lichte toename in huurachterstand (QuickScan).

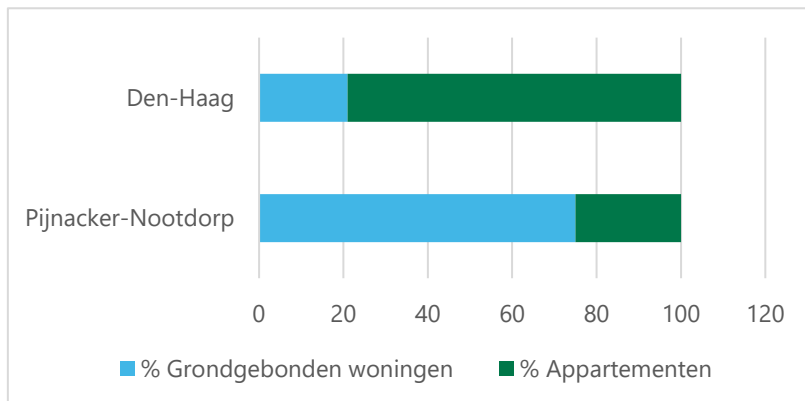
Escalatie

- *Door de crisis ontstaat er mogelijk een toename van de doelgroep door inkomensverlies (QuickScan)*
- *Door de crisis stijgt mogelijk het aantal wanbetalers/ mensen met een huurachterstand met meer huisuitzettingen tot gevolg (QuickScan).*
- *Het aanbod in huurwoningen zal stijgen door faillissementen en de mutaties in sociale huur zullen verder afnemen (QuickScan).*

Detailhandel

- Er is nog weinig leegstand in de gemeente Pijnacker-Nootdorp. De visie is om detailhandel zoveel mogelijk in het centrum te centreren en de winkels in de aanloopstraten om te zetten naar woningen. Hier is echter nog weinig animo voor omdat een detailhandel bestemming meer waard lijkt te zijn dan een woonbestemming (Focusgroep).

Figuur 1: % grondgebonden woningen / appartementen in Den Haag en Pijnacker-Nootdorp

Bronnen

- Bouwend Nederland. (2020). *Steunmaatregelen Coronacrisis: veelgestelde vragen*. <https://www.bouwendnederland.nl/actueel/onderwerpen-a-z/coronacrisis/steunmaatregelen>.
- CBS (2020). *Koopwoningen 7,6 procent duurder in juni*. <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2020/31/koopwoningen-7-6-procent-duurder-in-juni>.
- CBS (2020). *Voorraad woningen; gemiddeld oppervlak; woningtype, bouwjaarklasse, regio*. <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/82550NED/table?dl=40C13>
- CBS (2019). *Statistiek Waarde Onroerende Zaken*.
- CBS (2019). *Huishoudens*.
- De Volkskrant (2020). *Zal de coronacrisis tot betaalbare huizen leiden?*
- Doelenboom. (2020). *Wat willen we bereiken?* <https://begroting2020.pijnacker-nootdorp.nl/programma-s/ruimte-en-wonen/algemene-omschrijving>
- Gelderse impactmonitor (2020). *De gevolgen van COVID-19 voor Gelderland*.
- ING. (2020). *Een vijfde van de economie ligt stil in april en mei*. <https://www.ing.nl/zakelijk/kennis-over-de-economie/onze-economie/de-nederlandse-economie/publicaties/ing-scenarios-coronavirus-en-de-nederlandse-economie.html>.
- Impactanalyse en Monitor (2020). *Effect van de coronacrisis op Noord-Hollandse economie*.
- Huizenzoeker. *Woningmarkt cijfers*. <https://www.waarstaatjegemeente.nl/jive>.
- PBL. (2020). *Gemeente Pijnacker-Nootdorp in vergelijking met het gemiddelde van alle regio's*. <https://kwaliteitvanleven.pbl.nl/content/profieltaart>.
- Pijnacker-Nootdorp in cijfers. (2019). *Voorraad koopwoningen*. <https://pijnacker-nootdorp.incijfers.nl/dashboard/wonen/>.
- Quick Scan. (2020). *Quick scan effecten Corona: t.b.v. midtermreview*.
- Rabobank. (2020). *De 7 belangrijkste vragen over de coronacrisis in de bouw*. <https://www.rabobank.nl/bedrijven/cijfers-en-trends/bouw/de-7-belangrijkste-vragen-over-corona-in-de-bouw/>.
- Rijksoverheid. (2020). *Veelgestelde vragen over het coronavirus en de bouw- en technieksector*. <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-covid-19/ondernemers-en-bedrijven/bouw-en-techniek>.
- Van Veldhoven – Van der Meer, S. (2020). *Kamerbrief inwerkingtreding Omgevingswet*, 1 april 2020.
- Vastgoedmarkt. (2020). *Huurmarkt remt flink af door corona*. <https://www.vastgoedmarkt.nl/financieel/nieuws/2020/04/huurmarkt-remt-flink-af-door-corona-101153317>.
- Vereniging Eigen Huis (2020). *Coronavirus: veelgestelde vragen*. https://www.eigenhuis.nl/corona/veelgestelde-vragen#.
- Woonvisie 2020-2030. (2020). <https://www.pijnacker-nootdorp.nl/direct-regelen/bouwen-en-wonen/woonvisie-2020-2030/33734>.

8. Mobiliteit

Algemeen

Pijnacker-Nootdorp is een gemeente in de Randstad waar veel mensen wonen die elders werken (forenzen). Dat leidt tot veel verkeersbewegingen. De mobiliteitsbehoefte is als gevolg van de coronacrisis sterk gedaald doordat de scholen sloten en mensen waar dat kon moesten thuiswerken. Het dagelijkse leven speelt zich sindsdien relatief meer rondom het huis af dan voor de coronacrisis, waardoor er minder noodzaak is voor lange afstandsvervoer. Het OV is vanaf 1 juli weer opengesteld voor niet-zakelijk reizen, al geldt er wel een mondkapjesplicht (Rijksoverheid, 2020). Doordat mensen vanwege corona de voorkeur geven aan individueel reizen is in de maand mei een stijging in de tweedehands autoverkoop (de Boer, 2020) en (elektrische) fietsen te zien. In Pijnacker-Nootdorp rijdt er een regiotaxi als aanvulling op het openbaar vervoer die voornamelijk van belang is voor mensen met een ziekte of beperking. Daarnaast faciliteert de gemeente leerlingenvervoer voor kinderen die niet zelfstandig naar school kunnen reizen en verder dan zes km van de school woonachtig zijn (Pijnacker-Nootdorp, 2020).

Ambities gemeente Pijnacker-Nootdorp

Impact van corona

INTERNATIONAAL		
		<ul style="list-style-type: none"> Nvt
NATIONAAL	Verplaatsingen	<ul style="list-style-type: none"> OV: In de tweede helft van maart 2020 daalde het dagelijks aantal instappers (check-ins) in het openbaar vervoer met bijna 90 procent ten opzichte van een vergelijkbare dag in 2019 (bron: CBS). Door versoepeling van de maatregelen is OV capaciteit sinds 1 juli weer maximaal. In de periode 20 juli – 4 augustus was het aantal reizigers echter 41 tot 57 % lager dan op een vergelijkbare dag in 2019 (bron: OV monitor CBS). Deze afname is toe te schrijven aan een toename in thuiswerken, de geldende mondkapjesplicht in het openbaar vervoer en angst voor het risico van besmetting. Aangezien het advies om thuis te werken is verlengd zal naar verwachting het aantal reizigers in het openbaar vervoer laag blijven. Auto: De coronacrisis remt de groei van het totale wegverkeer aanzienlijk (bron: KiM) Wel is het aantal verkopen van met name tweedehands auto's gestegen; mogelijk door mensen die deze auto als vervanging van het OV (geen) gebruiken. (bron: BOVAG) Ook de belangstelling voor deelauto's is toegenomen (bron: Trends in autoleasing). Toename autoverkopen en afname OV duiden op risico congestie, maar dat risico wordt mogelijk (geheel) teniet gedaan door de toename van het thuiswerken en (op termijn) de gevolgen van de mogelijke economische crisis. Fiets: In veel steden zijn tijdelijke fietsstroken ingericht op rijstroken die tot nu toe voor de auto gereserveerd waren. In een onderzoek van het KiM gaf 20% van de ondervraagden aan ook na de coronacrisis meer te zullen fietsen (en wandelen). De verkoop van (elektrische) fietsen heeft een vlucht genomen. In mei steeg de verkoop van elektrische fietsen met 38 procent op jaarbasis. De vraag naar flexibele mobiliteitsvormen zonder lange termijnverplichtingen (bijv. deelauto's of -fietsen en tweedehands leasing met kortlopende contracten) zal toenemen. Het ministerie van Waterstaat & Infrastructuur brengt wekelijks een rapportage uit over het aantal vervoersbewegingen. Deze rapportage komt overeen met wat er hier boven is geschreven. Er kan aan worden toegevoegd dat het vrachtverkeer en goederenvervoer i.t.t. andere vervoersbewegingen wel is gestegen t.o.v. 2019.
	<i>Escalatie</i>	<ul style="list-style-type: none"> <i>Bij een opleving van het virus en een nieuwe landelijke of regionale lockdowns zal het aantal OV reizigers mogelijk weer zakken naar het niveau van half maart 2020.</i> <i>Auto: het Kennisinstituut voor Mobiliteitsbeheer schreef in april: als de beperkingen 6 maanden duren, rijden we 2020 20% minder. Blijven deze 1 jaar gelden, dan loopt het verkeer met 1/3 terug. Als de crisis nog lang aanhoudt, en een diepe economische recessie volgt, dan komt het totale wegverkeer in heel Nederland pas in 2025 weer voorbij het niveau van 2019.</i>
	Thuis werken en studeren	<ul style="list-style-type: none"> De Denktank Coronacrisis ziet de volgende relevante tendensen: <ul style="list-style-type: none"> - Meer mogelijkheden voor (gedeeltelijk) thuiswerken en onderwijs en zorg op afstand, met gevolgen voor digitale vaardigheden, onderlinge werkafspraken, arbeid en zorg, werk en privé, beveiliging en privacy, als ook spreiden van woon-werk- en woon-schoolverkeer om verkeerspieken te vermijden. - Meer mogelijkheden voor afwisselen van afstandsonderwijs met onderwijs in fysieke aanwezigheid, met gevolgen voor de interacties en sociale relaties en digitale vaardigheden in onderwijs. - Een impuls voor online-winkelen, met gevolgen voor winkelgebieden in dorpen en steden. - Duurzame aanpassingen in mobiliteit Uit onderzoek van het KiM (2020) blijkt dat 55 tot 70 procent van de mensen het thuiswerken tijdens corona positief ervaart waarbij meer flexibiliteit en autonomie als positieve punten worden genoemd. Het thuiswerken heeft desalniettemin wel een negatieve impact op het werkplezier waarbij het missen van collega's en een verstoorde werk/privébalans het meest wordt benoemd. Ongeveer de helft van de thuiswerkers verwacht na de coronacrisis tussen de 1 en 3 dagen vanuit huis te blijven werken.

REGIONAAL	Regionale vervoerders	<ul style="list-style-type: none"> Voor de regionale vervoerders (EBS, RET en HTM) betekent de coronacrisis een financiële strop. Op een gegeven moment liepen zij € 20 mln. per maand aan reizigersinkomsten mis. Voor de inkomstenderving ontvangen zij een beschikbaarheidsvergoeding van het Rijk die leidt tot een kostendekkingsgraad van 93% per concessie voor de periode van 1 maart - 31 december 2020. Deze vergoeding gebeurt op basis van nacalculatie. Een vervoerder kan verzoeken om een verhoging van maximaal 2%-punt, dus tot 95 %, in geval de vervoerder overtuigend kan aantonen dat er bedrijfseconomisch geen andere mogelijkheid is dan de dienstverlening af te schalen om continuïteit te borgen. Er zijn inmiddels ook financiële en vervoersinhoudelijke verkenningen over het openbaar vervoer na 2020 gestart. In juni heeft de RET 3000 deelfietsen en -scooters ingezet om te voorkomen dat het te druk wordt in het OV (BNR, 2020) Pijnacker-Nootdorp is wat betreft openbaar vervoer afhankelijk van de MRDH regio en kan op dit onderwerp dus minder een sturende rol innemen. Vanuit de MRDH is aangegeven dat zij samen met organisaties als de Verkeersonderneming en Bereikbaar Haaglanden inspelen op de mobiliteitstrends zoals geconstateerd in de achtergrondrapportage 'monitoring mobiliteit en vervoer'. Dit betekent bijvoorbeeld het stimuleren van thuiswerken, spreiding van verkeer en het OV door in gesprek te gaan met werkgevers en scholen.
GEMEENTELIJK	Openbaar vervoer	<ul style="list-style-type: none"> De buurtbus van Pijnacker-Nootdorp reed tijdens de crisis helemaal niet meer. Op 2 juni is de dienstregeling weer opgestart, maar deze is op 18 augustus weer stilgelegd omdat er verder onderzoek gedaan moest worden naar de veiligheid i.v.m. corona. Het signaal is dat meer mensen een tweedehands auto aanschaffen als alternatief voor ov, maar op dit moment merkt de gemeente dat nog niet in het aantal klachten in parkeerdruk. De parkeerdruk wordt eens in de zeven jaar gemeten maar wellicht kan dat naar voren gehaald worden als er signalen zijn dat de parkeerdruk ernstig toeneemt (Focusgroep).
	Duurzame mobiliteit	<ul style="list-style-type: none"> De coronacrisis heeft aangetoond dat thuiswerken een mogelijkheid is. De Coronacrisis biedt dus een kans voor duurzame mobiliteit. Pijnacker-Nootdorp was daar al langer mee bezig maar corona heeft dit in een klap bereikt: mensen hebben hun mobiliteitsgedrag (gedwongen) moeten aanpassen. Wellicht dat men in de toekomst meer zal nadenken over momenten van mobiliteit. De uitdaging ligt in het vasthouden hiervan. Mensen zullen bijvoorbeeld niet zoals nu vijf dagen per week gaan thuiswerken, maar naar verwachting wel meer dan voor Corona. (Focusgroep) Een fietsplan opstellen past heel mooi bij het toenemende fietsgebruik tijdens Corona en ligt in lijn met wat de gemeente Pijnacker-Nootdorp al wilde doen (Focusgroep).

Bronnen

BOVAG (2020). <https://www.bovag.nl/pers/persberichten/175-000-ov-reizigers-willen-een-auto-kopen>

BNR. (2020). *RET zet deelfietsen en -scooters in tegen drukte OV*. <https://www.bnr.nl/infrastructuur/10411893/ret-zet-deelfietsen-en-scooters-in-tegen-drukke-ov>

Denktank Coronacrisis. (2020). *Mobiliteit en coronacrisis*. <https://www.ser.nl/-/media/ser/downloads/overige-publicaties/2020/mobiliteit-en-coronacrisis.pdf>

Doelenboom. (2020). *Wat gaan we daarvoor doen?* <https://begroting.pijnacker-nootdorp.nl/programma-s/mobiliteit/algemene-omschrijving>

KiM. (2020). *Coronacrisis rem op wegverkeer*. <https://www.kimnet.nl/actueel/nieuws/2020/04/15/coronacrisis-rem-op-wegverkeer>

KiM. (2020). *Thuiswerken en de coronacrisis*. <https://www.kimnet.nl/publicaties/rapporten/2020/08/31/thuiswerken-en-de-coronacrisis>

Ministerie van I&W. (2020). *Coronacrisis rem op wegverkeer*. <https://www.kimnet.nl/actueel/nieuws/2020/04/15/coronacrisis-rem-op-wegverkeer>

Ministerie van I&W. (2020). *Mobiliteit en de coronacrisis*. <https://www.kimnet.nl/publicaties/rapporten/2020/04/20/mobiliteit-en-de-coronacrisis>

Ministerie van I&W. (2020). *Achtergrondrapportage 'monitoring mobiliteit en vervoer'*. <https://www.groningenbereikbaar.nl/uploads/fckconnector/69c988b9-0686-5fbf-8b90-e2140507ee44>

PBL. (2020). *Gemeente Pijnacker-Nootdorp in vergelijking met het gemiddelde van alle regio's*. <https://kwaliteitvanleven.pbl.nl/content/profieltaart>

Pijnacker-Nootdorp. (2020). *Leerlingenvervoer*. <https://www.pijnacker-nootdorp.nl/direct-regelen/verkeer-vervoer-parkeren/leerlingenvervoer/770>

Pijnacker-Nootdorp. (2020). *Regiotaxi, vervoer binnen de regio*. <https://www.pijnacker-nootdorp.nl/direct-regelen/verkeer-vervoer-parkeren/regiotaxi/31660>

Rijksoverheid. (2020). *Veelgestelde vragen over het coronavirus en het openbaar vervoer*. <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-covid-19/verkeer-openbaar-vervoer>

grensstreek/openbaar-vervoer

Translink. (2020). *Impact coronavirus, aantal instappers*. <https://app.powerbi.com/view?r=eyJrIjoiMDNmZWQ5ZDYtMmI5OS00ZTgyLWI2NjgtY2I0NDhmNzQ5OWZhIiwidCI6IjVjMTM0ZjEzLWE1MmUtNDZhNi1iOGIwLWNiYzY0NDhiMzczYSIsImMiOiJh9>
Trends in autoleasing: <https://www.trendsinautoleasing.nl/nieuws/laatste-nieuws/10616056-mywheels-meldt-flinke-stijging-deelritten/>

9. Groen & Recreatie

Algemeen

Pijnacker-Nootdorp is omringd door natuur en weilanden. Hoewel het midden in de Randstad ligt, is het landelijke karakter nog volop voelbaar en beleefbaar.

De belangrijkste natuur- en recreatieterreinen zijn De Dobbeplass, De Balij, het Bieslandse Bos, de Groenzoom, de Akerdijkse Plassen / Oude Leedegebied, Regiopark Buytenhout, Recreatiegebied Zuidpolder en het Recreatiegebied Ruyven. Deze liggen in een cirkel om de bebouwing van Pijnacker-Nootdorp heen.

Ambities gemeente Pijnacker-Nootdorp

Impact van corona

INTERNATIONAAL	Toerisme	<ul style="list-style-type: none"> • Beperkingen in bus- en vliegverkeer vanuit het buitenland zorgen voor minder internationale toeristen. Voor Nederland geldt in zijn algemeenheid dat het volume van de bestedingen door binnenlandse toeristen waarschijnlijk te beperkt zal zijn om de verliezen te kunnen compenseren die worden veroorzaakt door het wegblijven van buitenlandse bezoekers. De vraag is wat de impact zal zijn op Pijnacker-Nootdorp: geldt deze bedreiging ook voor hen, of biedt corona juist een kans om meer binnenlandse toeristen aan te trekken?
NATIONAAL	Toerisme	<ul style="list-style-type: none"> • Er is een sterke daling te zien in het aantal overnachtingen in logiesaccomodaties. Vooral het aantal buitenlandse gasten is sterk gedaald. Hoewel er meer binnenlandse gasten zijn is dit ook nog lang niet op het niveau van voor de coronacrisis (CBS, 2020).
	Recreatie	<ul style="list-style-type: none"> • “Het leven in een anderhalvemetersamenleving zal nieuwe eisen aan de openbare ruimte stellen. Veel inwoners trekken er op de fiets of wandelend op uit om te ontsnappen uit het thuishokantoor. De wegen zijn normaal gesproken goed uitgerust om grote aantallen recreanten te ontvangen, maar het wordt dan lastig om onderling anderhalve meter afstand te houden” (VNG, 2020) • “Het reis- en vrijetijdsgedrag van mensen is gedurende de eerste maanden van de coronacrisis veranderd. Aan het begin van de coronacrisis liepen de binnensteden leeg, terwijl recreatiegebieden en stranden juist op veel plekken volstroonden”. (de Zoete, 2020). Meer recreatie in natuurgebieden betekent ook dat er een groter draagvlak voor natuurbescherming wordt gecreëerd. * • Landelijk is te zien dat er aanzienlijk meer mensen gebruik hebben gemaakt van (groene) faciliteiten in de publieke ruimte en is er een “herwaardering” voor wandelen te zien. Uit een onderzoek van Stichting Wandelnet blijkt dat maar liefst 72% vaker loopt dan voor de coronacrisis, waarbij het merendeel de eigen omgeving verkent (Wandelnet, 2020). Er is dus meer momentum, aandacht en waardering voor het groene buitengebied (en recreatiemogelijkheden en speelfaciliteiten) in de nabije omgeving. De vraag is of dit ook meer inkomsten oplevert voor de gemeente en/of voor exploitanten van voorzieningen. Ook vinden sporten als yoga en bootcamp vaker plaats in de buitenruimte, wat concurrentie om beschikbare groene recreatiegebieden in de hand werkt.
	Horeca	<ul style="list-style-type: none"> • De horeca is een van de zwaarst getroffen sectoren en hoewel cafés, restaurants en andere horeca gelegenheden even weer open mocht, gebeurde dit met beperkingen. Door de 1,5 meter regel draaien de horecagelegenheden met een sterk gereduceerde capaciteit. Veel plekken hebben hun terrassen verruimd (met speciale versnelde procedures vanuit de gemeenten). In oktober moest de horeca vanwege oplopende besmettingen echter wederom haar deuren sluiten (Rijksoverheid, 2020).
REGIONAAL		<ul style="list-style-type: none"> • -

GEMEENTELIJK

Toerisme	• De gemeente Pijnacker-Nootdorp heeft geen grote toeristische sector en er is geen bestuurlijke ambitie om deze uit te breiden. • “Een beschikbare kamer leverde maar 8,67 euro op, -92%. In Pijnacker-Nootdorp was met name het effect voor het Van der Valk Hotel groot en daarmee de gemeentelijk inkomsten uit de toeristenbelasting” (QuickScan, 2020). Daar staat tegenover dat er in de zomermaanden een toename van binnenlands toerisme te zien is. Wel draaien de hotels (en hun restaurants) met een beperkte capaciteit vanwege de maatregelen. • Het dalende toerisme heeft ook effect op toeleverende bedrijven, als catering, schoonmaak, etcetera. Dit kan op lokaal niveau economische effecten hebben. • Overleggen en afspraken zullen vaker offline zijn waardoor de kans bestaat dat het aantal zakelijke overnachtingen zal dalen. Daarnaast is de kans klein dat grote zakelijk congressen zullen doorgaan waardoor hotels ook inkomsten zullen mislopen. Daar staat tegenover dat vanwege de 1,5 maatregel fysieke meetings in grotere zalen moeten plaatsvinden. Hier ligt dus ook een kans voor accommodaties met grotere vergadermogelijkheden. • Campings en vakantieparken zijn weer geopend, ook mag men weer gebruik maken van de gemeenschappelijke was-, toilet- en douchegelegenheden (RIVM, 2020). Wel draaien de campings en vakantieparken vanwege de 1,5 meter regel met een sterk gereduceerde capaciteit. In Pijnacker-Nootdorp is geen camping of vakantiepark, maar sluiting daarvan elders kan de druk op de recreatieterrainen in deze gemeente wel vergroten.
Escalatie	• <i>Bij een tweede golf zullen de hotels, campings en vakantieparken weer moeten sluiten. Als de tweede golf in het najaar valt dan zal de omzetsdaling in principe meevallen in vergelijking met 2019 omdat het dan laagseizoen is. Echter, zakelijke overnachtingen (zoals te verwachten is bij Van der Valk) vinden het hele jaar door plaats en de hotels, campings- en vakantieparken hebben natuurlijk nog te kampen met de financiële klap van de eerste lockdown.</i>
Recreatie	• De raad hecht veel waarde aan het groene karakter van de gemeente (groen in de kernen en in de buitengebieden). Omdat mensen zich door Corona in een kleinere cirkel bewegen zie je dat de openbare ruimte meer en anders wordt gebruikt. Mensen zitten ineens bijvoorbeeld op veldjes te picknicken en de paden voor wandelen en fietsen worden intensiever gebruikt. Hier ligt een kans om de ambities voor de openbare ruimte naar een hoger niveau te tillen. Omdat de ruimte nu intensiever wordt gebruikt kan er immers een andere waarde aan gehangen worden. De gemeente heeft dus een kans om haar doelstelling te versterken. Aan de andere kant kan het toenemende gebruik van de publieke ruimte ook een opgave betekenen. Dit was echter voor Corona ook al aan de gang in de buitengebieden. Pijnacker-Nootdorp bevindt zich in een stedelijke omgeving waarin weinig groen is waardoor verschillende recreantengroepen elkaar al in de weg zaten (Focusgroep). (Echter, als er gepraat wordt over de effecten in het buitengebied dan moet er in gesprek gegaan worden met beheerders (Staatsbosbeheer, natuurmomenten, beheer gemeente). Zij lopen rond in het gebied en kunnen zeggen hoe de situatie daadwerkelijk is). • Evenementen konden voor een periode van een aantal maanden in principe onder strenge voorwaarden weer doorgang vinden, zolang de 1,5 meter kan worden gewaarborgd. In de praktijk zal dit lastig zijn met grote aantallen mensen waardoor (grootschalige) evenementen voorlopig nog niet zullen plaatsvinden. Een bijkomend probleem is dat mogelijke pandemieën in de toekomst onverzekerbaar worden voor grotere evenementen, wat de onzekerheid voor de langere termijn versterkt. In oktober zijn de meeste evenementen als gevolg van oplopende besmettingen wederom verboden (Rijksoverheid, 2020). • De gemeente heeft veel verantwoordelijkheid genomen voor het beheer van de groene gebieden. De financierbaarheid hiervan was al lastig en het is niet duidelijk welke bezuinigingen er nog aan zullen komen. De financierbaarheid van de groene gebieden is dus een aandachtspunt (Focusgroep).

- Escalatie
- Bij een lockdown wordt er een toename verwacht in het aantal mensen dat zich in buitengebieden begeeft, al zullen dit in het najaar minder grote getallen zijn dan tijdens de eerste lockdown vanwege het weer.
"Na de uitbraak van de coronacrisis zijn de aantallen wandelaars, hardlopers en fietsers in deze gebieden flink toegenomen. "Het was op dat moment de grootste sportschool van Nederland", zegt Staatsbosbeheer. Vanwege de maatregelen omtrent het Coronavirus zijn op een gegeven moment her en der parkeerterreinen in het buitengebied gesloten. Iedereen werd geadviseerd thuis te blijven of te voet of per fiets te komen of je te laten afzetten. Het strandje en de ligweide bij de Dobbepas zijn tijdelijk afgesloten geweest" (QuickScan).
  - De gemeente behoudt de optie om parkeerterreinen of gebieden weer af te sluiten als de druk op de recreatieve gebieden te groot wordt.

(Recreatieve) bedrijven

- De recreatieve druk op het buitengebied wordt groter, maar tegelijkertijd hebben recreatieve bedrijven het door de maatregelen moeilijker (met name de horeca en evenementenorganisatie).
- Ook in Pijnacker-Nootdorp kwam er vanuit de horeca het verzoek om het terrasbeleid aan te passen (Houkes, 2020) waardoor de 1,5 m kan worden gehandhaafd. In Nootdorp is er door zes horecaondernemers een aanvraag voor terrasverruiming gedaan welke allemaal zijn goedgekeurd. In Pijnacker zijn er dertien aanvragen gedaan waarvan er twaalf zijn goedgekeurd (de afwijzing had te maken met de ligging langs een drukke weg).
- Zolang de 1,5 meter moet worden gehandhaafd zullen bedrijven met een beperkte capaciteit moeten draaien waarbij het ene bedrijf vanzelfsprekend harder wordt getroffen dan andere bedrijven. Evenementen zullen lang niet, of alleen onder strenge voorwaarden, kunnen plaatsvinden waardoor leveranciers in zwaar weer komen. Sporten in groepsverband is ingewikkelder dan individuele sporten, hetzelfde geldt voor binnen- tegenover buitensporten. Het is de vraag in hoeverre en hoelang dit rendabel is voor de bedrijven en of er eventueel nog meer maatwerkoplossingen nodig zijn. Is een terras bijvoorbeeld in de winter nog steeds aantrekkelijk?

Bronnen

Bouma & Straver. (2020). *Gevolgen voor de natuur* <https://www.trouw.nl/nieuws/er-is-ook-een-winnaar-in-de-coronacrisis-het-milieu~b8516992/?referer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F>

CBS. (2020). *Logiesaccommodaties; gasten, overnachtingen, bezettingsgraad, kerncijfers*. <https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/82058NED/table?dl=3EA95>

Doelenboom. (2020). *Wat gaan we daarvoor doen?* <https://begroting2020.pijnacker-nootdorp.nl/programma-s/groen-en-recreatie/algemene-omschrijving>

De Zoete. (2020). *Impact coronacrisis op toerisme in Zuid-Holland*.

Houkes. (2020). <https://pijnacker-nootdorp-actueel.nl/gemeente-wil-horeca-helpen-waar-het-kan/>

PBL. (2020). *Gemeente Pijnacker-Nootdorp in vergelijking met het gemiddelde van alle regio's*. <https://kwaliteitvanleven.pbl.nl/content/profieltaart>

Pijnacker-Nootdorp. (2020). *Regio Haaglanden scherpt coronaregels aan*. <https://www.pijnacker-nootdorp.nl/actueel/regio-haaglanden-scherpt-coronaregels-aan/16370/>

Rijksoverheid. (2020). *Het coronavirus en de horeca en evenementen*. <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-covid-19/ondernemers-en-bedrijven/horeca>

RIVM. (2020). *Op vakantie in Nederland*. <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-covid-19/reizen-en-op-vakantie-gaan/op-vakantie-in-nederland>

Stichting Wandelnet. (2020). Factsheet met alle onderzoeksresultaten: Wandelen in coronatijd. <https://www.wandelnet.nl/nieuwsbericht/2020/05/18/Factsheet-met-alle-onderzoeksresultaten>

Wandelen-in-coronatijd

Zwembad de Viergang. (2020). *Protocollen en bezoek zwembad*. <https://www.zwembaddeviergang.nl/nieuws/protocollen-zwemlessen-banen-zwemmen-en-doelgroepen-2>